

מפתחות

מפתח המקורות

מקרא

מלכים ב יז, כד-מא	306, 138	בראשית ח, כג	198
ישעיהו יד, א	136	ט, כה-כו	64
מ, טו	158	שמות יב, מה	196
מד, ה	209, 15	יב, מט	196
נד, טו	128	יח, כב	269
נו, ו	30	כב, כ	15
יחזקאל יח, כג	146	כג, יב	199, 58, 15
לד, ד	147	כד, א-ח	107, 101, 29
תהלים קיט, קכו	142	ויקרא יב, ג	181
קכח, א	137	יט, יג	61
איוב לא, לב	136	יט, יז	61
רות א, טז	34	יט, לד	107
א, יח	100	כד, כב	224
ב, יב	19	כה, מה	69
קהלת א, ד	355	במדבר יא, ד	132
אסתר ח, יז	205, 125-124	טו, יד	218

פירושים למקרא

רבנו בחיי, שמות כד, ה	29	טו, טו	290, 218, 214, 19
ביאור הגר"א, אסתר ח, יז	125	טו, טז	224
כלי חמדה, דברים כט, ט	193	כז, יא	277
מלבי"ם, התורה והמצוה, ויקרא, אחרי מות,		לא, יט	43
סע' עה	15	לא, כג	48
מנות הלוי, לר' שלמה בן אלקבץ, אסתר ח,		דברים א, טז	300, 212, 21
יז	125	טו, ג	61
משך חכמה, שמות לב, יט	47	כא, י-יד	85, 73, 62
דברים לג, ד	30	כא, טז	270
צפנת פענח, בראשית יז, כג	238	כג, ב	61
רמב"ן, בראשית ט, יב	29	כז, ט	34
שמות כ, י	15	כט, יג-יד	30
כד, א	29	לג, ד	30
		שמואל ב יג, יא-יג	88
		מלכים א ג, א	130
		יא, ב	130

רש"י, שמות כב, כ 15
 במדבר לא, יט 43
 לא, כג 48
 ביאור ר' שלמה בן אוזידא, אסתר ח, יז 125
 תולדות יצחק, לר' יצחק קארו, פרשת תזריע 24

ויקרא א, ט 216, 25
 יט, ב 47
 במדבר לא, כג 50, 48
 דברים טז, יח 297
 כא, י-יד 89
 לג, ד 30

משנה

ג, ד 319
 ו, ה 334, 312
 ו, ו 333
 קידושין ג, ה 227, 81
 ג, יג 255
 נזיר א, ב 108
 ב, ד 108
 בבא מציעא ה, ו 54
 ט, יב 61
 סנהדרין ד, א 269
 מכות ב, ג 57
 עדויות ה, ב 42
 בכורות ח, א 172
 ערכין ה, ה 320
 כריתות ב, א 212

ברכות ג, ג 65
 ז, א 195
 מעשר שני ב, ז 219
 ה, ב 219
 פסחים ח, ח 207, 42
 חגיגה, פרקים ב-ג 46
 יבמות ב, ח 125, 114
 יא, ב 148
 יד, א 320
 כתובות א, ד 148, 15
 ד, ג 148
 נדרים ג, א 316
 ג, ד 319
 ד, ז-ח 336, 335
 ה, ה-ו 336, 335
 גיטין ג, א 316

תוספתא

במסכתות שבסדרים זרעים מועד ונשים, הציטוט הוא לפי מהדורת ליברמן.
 במסכתות שבשאר הסדרים הציטוט הוא לפי מהדורת צוקרמאנדל

כתובות ד, ט 355
 נדרים ב, ו 29
 קידושין ה, יא 68
 בבא בתרא ח, א 333
 עדויות ג, ד 355
 עבודה זרה ג, יא 195, 67
 ג, יג 174
 חולין ב, יג 333
 מנחות א, יא 46
 זבים ב, א 45

דמיי ב, א 107
 ב, ד 307, 23
 ב, ה 59, 20
 ב, ה-ז 113-112
 שבת טו, ט 178
 טז, ט 179
 פסחא ז, יד 44
 כפורים א, יז 46
 יבמות ד, ו 129
 יב, ח 355

מדרשי הלכה

מכילתא דר' ישמעאל (מהדורת הורוביץ-רבין)	קדושים, פרשה י (צא ע"ב) 319
מסכתא דעמלק, פרשה א (עמ' 193) 137	ספרי, במדבר (מהדורת הורוביץ)
מסכתא דבחדש, פרשה ג (עמ' 211–212) 29	פיסקא סז (עמ' 62) 183
פרשה ז (עמ' 230) 199	פ (עמ' 76) 285, 68
מסכתא דנזיקין, פרשה יח (עמ' 311) 135,	פו (עמ' 86) 132
137	קח (עמ' 112) 214, 19
פרשה יח (עמ' 312) 309, 285, 209, 15	קט (עמ' 112) 218
מסכתא דכספא, פרשה כ (עמ' 331) 15,	קכב (עמ' 150) 113
199	קנז (עמ' 212) 43
מכילתא דר' שמעון בן יוחאי (מהדורת הופמן)	ספרי זוטא (מהדורת הורוביץ)
יב, מד (עמ' 28) 300, 66	שלח טו, טו (עמ' 283) 219
יב, מח (עמ' 30) 214, 19	חוקת, יט, י (עמ' 305) 44–43
יב, מט (עמ' 30) 107, 20	ספרי, דברים (מהדורת פינקלשטיין-הורוביץ)
ספרא (תורת כהנים) ויקרא (מהדורת ווייס)	פיסקא קיב (עמ' 173) 61
ויקרא, פרשה ב, ג (ד ע"א) 30	ריג (עמ' 247) 89
תזריע, פרק א, ה (נח ע"ב) 178	ריד (עמ' 247) 89
קדושים, פרק ח (צא ע"א) 107, 20	שו (עמ' 338) 361

פירושים למשנה, תוספתא ומדרשי הלכה

פירוש רבינו הלל לספרי דברים, קיב 61	סנהדרין ט, ו 55
ר' עובדיה מברטנורא, כריתות ב, א, ד"ה גר מחוסר	הקדמתו למסכת זבחים 214
כפרה 213–212	כריתות ח, ב 216, 212
עמק הנצי"ב לספרי (מהדורת ירושלים, תש"ך)	תוספתא כפשוטה (ליברמן), ח"א, דמיי, עמ' 212
פרשת שלח, פיסקא ב 296, 215	307
פרשת מטות, פיסקא ה 43	ח"ד, פסחא, עמ' 613–614 44–43
רמב"ם, ברכות ח, ח 321	ח"ח, קידושין, עמ' 981 68
גיטין ו, ה 334	

תלמוד ירושלמי

תחילה ציון הפרק וההלכה; בין סוגריים ציון הדף והעמודה לפי דפוס ונציה

דמאי פ"ב ה"א (כב ע"ג) 21	שקלים פ"א ה"ב (מו ע"א) 291
פ"ג ה"ד (כג ע"ג) 321	פ"א ה"ה (מו ע"ב) 321
שבת פ"ט ה"ב (יז ע"א) 181, 178, 174	פ"ח ה"ד (נא ע"ב) 220–218
עירובין פ"ד ה"ז (כב ע"א) 279	מגילה פ"ג ה"ב (עד ע"א) 209
פסחים פ"ח ה"ח (לו ע"ב) 44–43	יבמות פ"ח ה"א (ח ע"ד) 62, 61, 57, 54, 14

פ"ב ה"ו (כ ע"ג) 130	301, 300, 270, 226–225, 112, 79, 77, 66
פ"ד ה"ה (כב ע"ב) 275, 270	פ"ח ה"א (ט ע"א) 181, 178, 174
מכות פ"ב ה"ו (לא ע"ד) 87	פי"א ה"ב (יב ע"א) 69
עבודה זרה פ"ב ה"ב (מא ע"א) 137	פט"ו ה"ג (יד ע"ד) 355
פ"ה הט"ו (מה ע"ב) 48	סוטה פ"א ה"ח (יז ע"א) 130
מסכת גרים (מהדורת היגער) א, א 96	כתובות פ"ג ה"א (כז ע"א) 321
א, ב 166	נדרים פ"ה ה"ז (לט ע"ב) 335
א, ג 125	גיטין פ"א ה"ד (מג ע"ג) 15
ב, ד 214, 19	פ"א ה"ה (מג ע"ד) 333
פרק ג 55	פ"ד ה"ב (מה ע"ג) 328, 291
ד, ה 139	קידושין פ"ג הי"ב (סד ע"ד) 26, 47–50,
מסכת גרים (הנוסח המובא בספר שמחת הרגל	166–167, 195, 204, 236, 243
לחיד"א, ליורנו, תקמ"ב)	פ"ג הט"ו (סד ע"ד) 68
א, ב 96	פ"ד ה"א (סה ע"ב) 112, 125, 131
א, ו 166	פ"ד ה"א (סה ע"ג) 126
	פ"ד ה"ז (סו ע"ב) 188, 195, 278
	סנהדרין פ"א ה"א (יח, ע"א) 249

פירושם לירושלמי

פ"ד ה"ה (כב ע"ב) ד"ה ואית קרי	הגהות הגר"א, שקלים פ"ח ה"ד (נא ע"ב) 220
לשעבר 270	פני משה, פסחים פ"ח ה"ח (לו ע"ב), ד"ה ואינו
קרבן העדה, יבמות פ"ח ה"א (ח ע"ד) ד"ה מפני	מחור 43
כבוד הזקן 226, 225	יבמות פ"ח ה"א (ח ע"ד) ד"ה למה 225,
פ"ח ה"א (ח ע"ד) ד"ה ולא הורו 225	226
פ"ח ה"א (ט ע"א) ד"ה הלכה כדברי	פ"ח ה"א (ח ע"ד) ד"ה ולא הורו 225
התלמיד 181	פ"ח ה"א (ט ע"א) ד"ה הלכה כדברי
קידושין פ"ג הי"ב (סד ע"ד) ד"ה כיון שזו	התלמיד 181
וזו 26, 48	סנהדרין פ"ב ה"ו (כ ע"ג) ד"ה אשכח 130

תלמוד בבלי ורי"ף

קלז, ב 24	ברכות יז, ב 136
קמו, א 136, 30	מז, ב 20, 195, 214
רי"ף שבת קלה, א 178	שבת ד, א 142
עירובין לב, ב 146	לא, א 14, 93, 110, 125
פסחים ז, ב 53	לג, ב 135
כא, ב 54	סח, א–ב 102
פז, ב 136	קלה, א 177–181

145, 128 א	עו,	21 ב	פט,
130–129 ב	עו,	292, 44–42 א	צב,
172–170 א	עח,	53 ב	רי"ף פסחים ז,
252–251, 126, 112 א	עט,	46 ב	יומא ל,
292 ב	צ,	46 א	לב,
172, 69, 24 ב	צז,	278 א	ביצה יח,
301 א	קא,	274, 270, 223 ב	ראש השנה כה,
273, 270 א	קד,	219 א	ל,
201 ב	קד,	219, 218 ב	לא,
134, 132 ב	קט,	219 א	תענית יז,
285 ב	קכב, א–ב	15 ב	מגילה יז,
245, 236–233 ב	רי"ף יבמות מה,	276 א	כ, ב–כא,
252–251		65 א	חגיגה ד,
79, 70 א	יבמות מו,	99 א	יג,
234 א	יבמות מז,	159, 21 ב	יבמות טז, א–ב
73 א	יבמות מז, ב–מח,	47 א	כ,
161, 155, 151–148, 97, 31, 21 א	כתובות יא,	69, 24 א	כב,
334 א	נה, א–נו,	321, 262, 129–124, 112, 21 ב	כד,
312 ב	עד,	331–330	
312 א	עט,	337 א	לו,
31 א	פב,	231–227, 175, 130, 68, 26, 14 ב	מה,
335 א	נדריים מח,	309	
280 א	עז,	71–69, 68, 61, 35, 31, 26, 20, 19 א	מו,
108 ב	נזיר ג,	195–194, 188–187, 166–165, 80–79	
108 א	יא,	357, 279–278, 261	
65 א	סא,	94, 36, 29, 25, 21, 19, 14 ב	מו,
45 ב	סא,	189–188, 179, 175–173, 167–166	
276 ב	סוטה יז,	270, 233, 232, 225, 215, 214, 195–194	
355 א	כז,	301, 284	
68 א	גיטין יג,	101–98, 96, 90, 34, 33, 21, 14 א	מז,
328, 291 א	לג,	247, 245, 233–232, 226, 225, 169, 107	
291 ב	לו,	300	
290 א	לח,	66, 61, 36, 34, 27, 23, 21, 20, 14 ב	מז,
78 א	מד,	214, 155, 136, 132, 100, 97, 94, 73–72	
343, 306 ב	מה,	352, 331, 306, 301, 230, 225, 224	
319 א	נה,	300, 98, 77, 73–72, 66, 35, 27, 20 א	מח,
326 ב	נה,	138, 78–77, 74, 62, 57, 24 ב	מח,
312 ב	נח,	200–199	
334 א	סו,	65, 24 א	סב,
316 ב	עב,	196, 182, 179 א	עא,
151 ב	עז,	44 ב	עא,
286, 16 א	פה,	271–270, 179 א	עב,
298, 289, 288, 285–284 ב	פח,	193, 42 ב	עב,

26 א, כח	קידושין כא, ב-כב, א 142, 86-85
313 ב, לב	כג, א 151, 15
277 א, לד	מו, ב 312
270-269 ב, לד	מט, ב 316
311 ב, לז	סב, א 227
69 א, נח	סב, ב 227, 224, 82-81, 21
198, 61, 58, 41 ב, נח	סח, ב 305, 88
199 א, נט	סט, א 255
321 ב, פה	ע, ב 132
57 א, מכות ט	עא, א 356
313 ב, שבועות ל	עג, א 136
311 א, לד	עה, ב 321
30 א, לט	בבא קמא כח, ב 318
251, 137 ב, עבודה זרה ג	לח, א 55
68 ב, יג	מ, ב 321
21 א, יז	סט, א 145
184, 183, 174, 25 א, כז	פד, א-ב 286, 285
319 א, נד	פח, א 65, 61
67 א, נז	פט, ב 320
195 ב, נז	קו, ב-קז, א 249
214, 194, 20 א, נט	קט, ב 171
136 א, סד	בבא מציעא נט, ב 137
211, 113, 112, 57-56, 54, 20 ב, סד	סו, א 40
62, 54 א, סה	עא, ב-עב, א 151
48 ב, עב	קד, א 355
128 א, מנחות מד	קיא, ב 61
321 ב, חולין ג	בבא בתרא מז, ב-מח, א 327, 320, 319, 311
321 א, ו	צג, א 312, 311
306 א, יג	קיג, ב 277, 270, 268
153 ב, לא	קלא, ב 312
333 ב, לט	קלב, א 312
307, 113-112, 107, 59, 23, 20 ב, בכורות ל	קלח, א 333
352, 343	קמו, א 312
24 א, מז	קמו, ב 334, 316, 312
58 א, ערכין כט	רי"ף בבא בתרא צג, א (כ, ב לדפי הרי"ף
65 ב, כריתות ז	בבא קמא) 312
212, 187, 83 ב, ח	סנהדרין ב, ב-ג, א 297, 285, 268, 247
217, 214, 212, 166, 60, 19 א, ט	ג, ב 247
296-295, 294, 290, 220-218	ה, ב-ו, א 268
132 א, גידה יג	ח, א 269
45 א, סז	יא, ב 274, 270
272 ב, סז	כא, א 88

מדרשי אגדה

שיר השירים ו, ב 136	אבות דרבי נתן (מהד' שכטר) נוסח ב, פרק כו (עמ' 53) 110
רות ב, כב 34, 14	אגדת בראשית (ורשה תרל"ו, הדפסה חדשה ירושלים תשכ"ב), פרק טו 128
קהלת א, ח 135	מדרש רבה בראשית (מהד' תיאודור ואלבק) כח 209
ד, ג 355	מו, ח 24
ז, א 110	מו, י 202
מדרש הגדול לדברים כא, יד (מהד' פיש), עמ' תסט 62	מו, יב 181–180
מדרש תהלים (מהד' בובר) כב, כט 209	ע, ה 135
מדרש משלי (מהד' בובר) פרשה לא 34, 35	שמות יט, ד 136, 183, 309
מדרש רות זוטא (מהד' בובר) א, יב 34, 137	מב, ו 132
משנת רבי אליעזר (מהד' ענלאו), עמ' 302 135	ויקרא (מהד' מרגליות) ב, ט 137
עמ' 303 209	לב, ח 355
עמ' 374 63	במדבר ג, ו 183
פסיקתא רבתי (מהד' איש שלום), פרשה כב 137	ח, ד 15
ילקוט שמעוני בראשית, רמז פב 181	ח, ט 136, 137
רות, רמז תרא 137	טו, יב 183
תנחומא פרשת ויקהל, ח 30, 136	דברים ב, כד 209
(בובר) פרשת לך לך, ו 135	

חידושים ומפרשים לתלמוד הבבלי

מובאים גם נושאי כליו של הרי"ף

ראשונים

סנהדרין ג, א 249	בית הבחירה (המאירי), שבת סח, א 102, 250
לד, ב 273	קלה, א 179, 181
נט, א 96	יבמות מה, ב 39, 227, 230, 235, 236
עבודה זרה ג, ב 129	243, 239
נז, א 195	מו, א 68, 69
רבנו גרשום מאור הגולה, בכורות ל, ב, ד"ה חוץ מדבר אחד 59	מו, ב 226, 228, 301
כריתות ב, ב, ד"ה מניינא לאפוקי 212	מז, ב 100, 226, 301
ט, א, ד"ה כישראל בחולו של מועד 60	מח, ב 58, 60
ט, ב, ד"ה ור' אליעזר סבר (שייך לדף ח, ב) 212	עו, א 90
ספר ההשלמה, יבמות מה, ב 26, 240	עח, א 171
מו, ב 194	כתובות יא, א 68, 149, 150
רבנו חננאל, שבת קלה, א–ב, ד"ה ת"ר 169	כט, א 90
פסחים ז, ב, ד"ה אמר רבי יהודה 53	קידושין כב, א 87
	סב, א–ב 67, 227, 251–252
	בבא בתרא קיג, ב 273

עא, א, ד"ה לאתויי גר 197
 צ, ב, ד"ה ונגמר מיניה 292
 כתובות יא, א, ד"ה הגיורת 15
 יא, א, ד"ה אמר רב נחמן 103, 149,
 152, 155, 161
 יא, א, ד"ה מאי קמשמע לן 15, 152
 יא, א, ד"ה כיון שהגדילה 155
 יא, א, ד"ה אביי 154
 יא, א, ד"ה ולענין פסק הלכה 150
 נדרים כא, א, ד"ה נדרי זירוזין 316, 322
 כח, א, ד"ה לגבי אונסין 320
 גיטין פח, ב, ד"ה אמר ליה אנן שליחותיהו
 290
 פח, ב, ד"ה במילתא דלא שכיחא 298
 קידושין כב, א, ד"ה רב אמר 86, 87, 89
 כג, א, ד"ה ותנינא זכין 31, 150, 154
 מט, ב, ד"ה אלא 316
 נ, א, ד"ה הא דאמרי' גט 320
 נ, ב, ד"ה ודילמא 316
 סב, ב, ד"ה ואקשינן 227, 241
 עה, ב, ד"ה סבר לה 321, 322
 עה, ב, ד"ה ורבי ישמעאל 242, 321,
 322
 מכות ט, א, ד"ה אלמא 55, 62
 ט, א, ד"ה אמר רב כהנא 54
 עבודה זרה עה, ב, ד"ה הוה אמינא 49
 חידושי הרמב"ן, שבת סח, א, ד"ה גר שנתגייר
 102, 250
 קלה, א, ד"ה ה"ג 25, 167, 169, 170,
 178–181, 184, 190, 191
 קלז, ב, 190, 191
 יבמות כד, ב, ד"ה הא גיורת 127, 129
 מה, ב, ד"ה מי לא טבלה 25, 27,
 37–39, 52, 90, 227, 229, 231,
 234, 236, 238, 243, 268, 278
 מה, ב, ד"ה וקדם וטבל 71
 מו, א, ד"ה מסרי' 67
 מו, א, ד"ה שכן 183
 מו, ב, ד"ה וש"מ אינו גר 189, 190,
 202, 268, 275, 299
 מו, ב, ד"ה שמעת מינה נמי 225,
 239, 269, 277, 290, 296–297

יבמות כד, ב (מובא באוצר הגאונים
 ליבמות, לוין, עמ' 302) 125, 129,
 331
 ספר הישר לרבינו תם (מהד' שלזינגר), חלק
 החידושים, סי' תו 53
 ספר המאור, שבת קלה, א, ד"ה ה"ג אמר רב
 יוסף 180
 קלה, א, ד"ה ואנו תמהין 178, 179, 192
 נימוקי יוסף, יבמות כד, ב, ד"ה ואם כנס 30,
 126, 129, 325
 לה, ב, ד"ה וריש לקיש אמר 337
 מה, ב, ד"ה מי לא טביל 243, 273
 מו, א, ד"ה לתקפו במים 68
 מו, ב, ד"ה אין מטבילין כלילה 51, 273
 מז, א, ד"ה ומודיעין אותו 103
 מז, א, ד"ה תנו רבנן מכאן 218, 269,
 283, 294
 מז, ב, ד"ה קידושיו קידושין 82
 מז, ב, ד"ה שיהויי 171
 צ, ב, ד"ה והכי מסקנא דמילתא 292
 קא, א, ד"ה כעין דיינים 301
 נדרים לא, ב, ד"ה הנה דם הברית 29
 בבא בתרא קיג, ב, ד"ה כותבין 271
 פסקי ריא"ז ליבמות (ירושלים, תשל"ג), עמ' לד
 230
 הרא"ש, ראה: ספרי הלכות ופסקים אחרים, הרא"ש
 ריב"ן ליבמות כד, ב 128
 חידושי הריטב"א, שבת סח, א, ד"ה רב ושמואל
 103
 יבמות כד, ב, ד"ה הלכה 30, 126,
 310–321
 מה, ב, ד"ה והא דאמר רב אסי 229
 מה, ב, ד"ה וכ"ת 51, 191, 241–243,
 246, 272
 מו, ב, ד"ה דתקוני גברא 28, 279
 מו, ב, ד"ה וש"מ אין מטבילין 51, 272,
 273, 274
 מו, ב, ד"ה דילמא דאקלעי 269, 294
 מז, ב, ד"ה ומודיעים אותו 103
 מז, ב, ד"ה שהויי מצות 51, 171
 מז, ב, לתנא תני 75, 82
 מח, א, ד"ה אלא 75
 עא, א, ד"ה לאתויי ערבי 197

- מו, ב, ד"ה הא אמרינן אינו 189, 191,
274–275
- מו, ב, ד"ה דילמא דאיכלעו 225, 283,
292, 295, 299
- מו, ב, ד"ה וש"מ אין מטבילין 189,
274, 277
- מו, ב, ד"ה נתרפא 51, 171–172
- מו, ב, ד"ה גירסת הספרים 45
- מח, א, ד"ה והא דאמרינן 74
- מח, א, ד"ה ולענין 75
- עא, א, ד"ה אלא 196–197, 202
- עט, א, ד"ה מיד 112, 252
- גיטין סו, א, ד"ה רשב"ג אומר 334
- פח, ב, ד"ה והא דדרשינן 298
- פח, ב, ד"ה במילתא דלא שכיח 290,
298
- קידושין כב, א, ד"ה והבאתה 87
- נ, א, ד"ה הא דאמרי' ודלמא 320
- סב, ב, ד"ה גר צריך שלושה 231
- עבודה זרה עה, ב, ד"ה הא דקתני 50
- רשב"ם, בבא בתרא מז, ב, ד"ה זכיניה זכיני 319
- מז, ב, ד"ה דכל דמזבין איניש 320
- מח, א, ד"ה מודה 319
- קיד, א, ד"ה אפילו הן שלושה 270
- קמו, ב, ד"ה היוצא בקולר 312
- רש"י, שבת לא, א, ד"ה הוציאו בנויפה 110
- לא, א, ד"ה גייריה 110–111, 117
- קלה, א, ד"ה לאו מכלל 180
- פסחים צב, א, ד"ה מחלוקת בערל נכרי 45
- יבמות כד, ב, ד"ה לא ישאנה 129
- כד, ב, ד"ה הא גיורת 127
- כד, ב, ד"ה גירי אריות 124, 306, 321
- כד, ב, ד"ה גירי חלומות 124
- כד, ב, ד"ה הא גיורת 127
- כד, ב, ד"ה אי הכי 330
- כד, ב, ד"ה דאמר רב אסי 129
- כד, ב, ד"ה הן גור 128
- מה, ב, ד"ה יכילנא לאכשורי בה 26,
130
- מה, ב, ד"ה בה 130
- מה, ב, ד"ה מי לא טבלה 26, 173, 228,
251
- מו, א, ד"ה אבל נכרי גופיה 71
- מו, ב, ד"ה וש"מ אין מטבילין 240,
268, 273
- מו, ב, ד"ה נתרפא 28, 50, 171, 190,
201, 202
- מו, ב, ד"ה הכי אשכחן 45
- מו, ב, ד"ה הא ר' שמעון 68, 73, 74,
80, 83, 169, 184, 190, 238–240
- גיטין סו, א, ד"ה אם הוכיח 334
- קידושין כב, א, ד"ה נראה 86, 89
- עה, א, ד"ה הא דאמר 321, 322
- בבא בתרא קיג, ב, ד"ה ואימא הכי נמי 268,
270
- סנהדרין (מהדורת הרב ליפשיץ, ירושלים,
תש"ל) ב, ב (עמ' יג–טו) 298
- ג, ב (עמ' טו–יט) 285, 286, 287, 289,
297, 298
- מכות ט, א, ד"ה הא דתניא 22, 55, 57
- עבודה זרה עה, ב, ד"ה מדקתני 50
- רמב"ן, מלחמות ה' על שבת קלה, א, ד"ה אמר
הכותב 178
- קלה, א, ד"ה ומה 24, 167, 178–181,
184, 188, 191
- קלז, ב, ד"ה וכתב עוד 178
- ר"ן (על הרי"ף), שבת קלה, א, ד"ה ולענין 169,
170, 179
- קלז, ב, ד"ה המל את הגרים 24
- כתובות יא, א, ד"ה גרסינן 156
- גיטין פח, ב, ד"ה דבר אחר לפניהם 298
- פח, ב, ד"ה כי עבדינן 284, 286–287
- קידושין מט, ב, ד"ה אמר רבא 316
- עבודה זרה ו, ב, ד"ה דינריא 57
- סד, ב, ד"ה רשב"ג אומר יינו יין נסך 196
- פירוש ר"ן, נדרים כא, א, ד"ה שניהם רוצין 316
- כו, א, ד"ה הרי אלו 312
- לא, ב, ד"ה שהיא שקולה 29
- מח, א, ד"ה ואם הוכיח 335
- מח, א, ד"ה לישנא אחרינא 335
- עח, א, ד"ה אמר רב אחא 301
- חידושי הרשב"א, יבמות כד, ב, ד"ה הא 127,
129
- מה, ב, ד"ה הא דאמרינן מי 227, 231,
234, 238
- מו, א, ד"ה שכן 183

קידושין כב, א, ד"ה ליקוחין יש לך בה 80
 כב, ב, ד"ה שדה נקנית 64
 סב, ב, ד"ה משפט 224
 פב, ב, ד"ה סורו רע 137
 בבא קמא פד, ב, ד"ה מילתא דשכיחא 286
 פט, ב, ד"ה כתובת בנין דיכרין 320
 סנהדרין ב, ב, ד"ה מומחין 225
 ב, ב, ד"ה אי קסבר 298, 249
 יג, ב, ד"ה למידן 225
 כא, ב, ד"ה תמר 89
 לד, ב, ד"ה לילה לגמר דין 273, 270
 נט, ב, ד"ה לרבות בני קטורה 183
 עה, א, ד"ה ואם איתא 61
 פה, ב, ד"ה גירי אריות 321
 עבודה זרה ג, ב, ד"ה אלא שנעשו 128,
 252, 251
 כד, א, ד"ה גרורים 251
 כו, ב, ד"ה לאפוקי לשם מורנא 174
 נו, א, ד"ה שמלו ולא טבלו 195, 67
 נו, ב, ד"ה ואמרי לה 195
 סד, ב, ד"ה אבל מייחדין 54
 סד, ב, ד"ה הרי הוא 54, 69
 הוריות יג, א, ד"ה אמר להם 137
 חולין לט, ב, ד"ה משום כבודן דרבנן 333
 לט, ב, רצה לשחק בה 334
 לט, ב, ד"ה ודילמא 335, 334
 בכורות ל, ב, ד"ה הרי הוא 307
 כריתות ח, ב, ד"ה גר מעוכב 213
 ט, א, ד"ה אע"ג דליכא מקדש 218
 שיטה מקובצת, כתובות יא, א 103, 148, 149,
 150, 152, 156, 161, 162
 בבא קמא פד, ב 283
 בבא בתרא קלח, א 336
 שיטה קדמונית, קידושין סב, ב 184
 שלטי הגבורים, שבת קלה, א 182
 יבמות מח, א 73
 תוספות, ברכות נא, א, ד"ה מעיקרא 53
 שבת סח, א, ד"ה גר 102, 250
 עב, ב, ד"ה עד כאן 102
 קלה, א, ד"ה לא 178, 179
 קלה, א, ד"ה מכלל 180
 קלה, ב, ד"ה כתנאי 67
 קלה, ב, ד"ה לא 169

מו, א, ד"ה לתקפו מים 80
 מו, א, ד"ה באבותינו שמלו 29
 מו, ב, ד"ה דלמא נקיות 44
 מו, ב, ד"ה ומה בכך 25
 מו, ב, ד"ה ש"מ 225
 מו, ב, ד"ה דבעינן מומחים 225, 284,
 301
 מו, ב, ד"ה דלמא דאקלעו 225
 מו, ב, ד"ה משפט כתיב ביה 224
 מז, א, ד"ה ואיני כדאי 34
 מז, ב, ד"ה ומודיעין אותו מקצת 27,
 101, 307
 מז, ב, ד"ה שם גר 44
 מז, ב, ד"ה חוצץ בגר 45
 מז, ב, ד"ה לישנא אחרינא מודיעים 100
 מז, ב, ד"ה כופה ומטבילה 73
 מח, א, ד"ה עבד איש 73
 מח, א, ד"ה כך 20, 96
 מח, א, ד"ה אבל עבד 73
 מח, א, ד"ה לענין טבילה תניא 96
 מח, ב, ד"ה גר תושב 58
 מח, ב, ד"ה היכא דלא 68, 77
 מח, ב, ד"ה אבל עבד 73
 פט, ב, ד"ה הפקר ב"ד 292
 צ, א, ד"ה שב ואל תעשה 292
 צו, ב, ד"ה ואין חייבין 172
 צו, ב, ד"ה אבל חייבין 172
 כתובות ג, א, ד"ה קדיש בביאה 328
 ג, א, ד"ה תינח 328
 יא, א, ד"ה גר קטן 149
 יא, א, ד"ה על דעת 149, 152
 יא, א, ד"ה הגדילו 150
 יא, א, ד"ה יכולין למחות 149
 נזיר יא, א, ד"ה וריב"ל אמר לך 109
 יא, א, ד"ה רבינא אמר 109
 גיטין ט, ב, ד"ה יחזור 151
 לז, ב, ד"ה למעשה ידיו 71
 מ, א, ד"ה צאי בו 76
 נה, ב, ד"ה לא היה 319
 נה, ב, ד"ה לקטלנהו 319
 ס, א, ד"ה עת לעשות 142
 סו, א, ד"ה הרי זה גט 334
 עד, א, ד"ה והיא תתן 337

- נזיר יא, א, ד"ה האי 108
 מג, ב, ד"ה והאי מת מצוה 293
 גיטין ג, א, ד"ה ואפקעינהו 328
 לב, ב, ד"ה ורב נחמן 269
 פת, ב, ד"ה במילתא דשכיחא 284, 269
 293, 287, 285
 קידושין כב, א, ד"ה שלא 88–86
 מט, ב, ד"ה דברים שבלב 316
 סב, ב, ד"ה גר צריך שלשה 76, 218
 295–294, 285, 269, 247, 230
 סב, ב, ד"ה אלא 83, 82, 79, 75, 26
 ע, ב, ד"ה קשים 136
 בבא קמא לח, ב, ד"ה גרי אריות 321
 בבא בתרא מז, ב, ד"ה אמר 319
 מח, א, ד"ה אילימא 320
 סנהדרין ב, ב, ד"ה דברי הכל 269
 ב, ב, ד"ה ליבעי 300–299
 ג, א, ד"ה לרבא 249
 כא, א, ד"ה דאי 87–86
 לד, ב, ד"ה יום לתחילת דין 273, 270
 סח, ב, ד"ה קטן 154–152, 95, 24, 15
 293, 292, 246, 157–156
 עבודה זרה נז, א, ד"ה גדולים 195, 67
 נז, ב, ד"ה עד 196, 74
 סד, ב, ד"ה איזהו גר תושב 56
 סד, ב, ד"ה אין מפקדין 196, 54
 עה, ב, ד"ה מים 49
 עה, ב, ד"ה מגעילן 49
 חולין ג, ב, ד"ה קסבר 321
 קלו, ב, ד"ה כרבי אלעאי 53
 כריתות ב, ב, ד"ה לאפוקי 213
 ט, א, ד"ה דכתיב 183, 25
 ט, א, ד"ה צריך שיפריש 219, 217
 נידה סז, א, ד"ה פתחה עיניה 45
 תוספות ישנים, יבמות מו, א, ד"ה מי לא
 טבלה 230
 מו, ב, ד"ה רבי יוסי 182
 מו, ב, ד"ה קמ"ל 174
 מח, ב, ד"ה זה 200
 מח, ב, ד"ה ה"מ היכא דלא 78
 כתובות יא, א, ד"ה כיון שהגדילה 161, 156
 תוספות הרא"ש, יבמות מה, ב, ד"ה מי לא
 טבלה 272
- פסחים ז, ב, ד"ה על הטבילה 53
 צא, ב, ד"ה איש זוכה 151
 צב, א, ד"ה אבל 44
 יומא פב, ב, ד"ה מה 143
 סוכה ח, ב, ד"ה סוכת 321
 יבמות כד, ב, ד"ה גיורת 127
 כד, ב, ד"ה הלכה 321, 124
 כד, ב, ד"ה אי הכי 127
 כד, ב, ד"ה לא בימי 22, 110, 111
 251, 128
 מה, ב, ד"ה אטבלה 228
 מה, ב, ד"ה מי לא טבלה 33, 22
 36–37, 38, 228, 229, 232, 241, 247
 278, 272, 269
 מו, א, ד"ה כי 71
 מו, ב, ד"ה כי פליגי 197
 מו, ב, ד"ה ורבי יהושע 215
 מו, ב, ד"ה תקוני גברא 279
 מו, ב, ד"ה דרבי יוסי 178, 169, 167
 182–181, 179
 מו, ב, ד"ה שמע מינה 225
 מו, ב, ד"ה אין מטבילין 272
 מו, ב, ד"ה משפט 269, 249, 247, 224
 285
 מז, א, ד"ה יש לך עדים 247, 225
 מז, א, ד"ה נאמן אתה 228, 170, 90
 מז, א, ד"ה ואין עדות 170, 90
 מז, ב, ד"ה מטבילין 171
 מז, ב, ד"ה שם 76
 מז, ב, ד"ה וכל דבר 45
 מח, א, ד"ה אלא 85, 74
 מח, ב, ד"ה זה גר תושב 58
 מח, ב, ד"ה היכא דלא 78
 פת, ב, ד"ה מתוך חומר 293
 פט, ב, ד"ה כיון דלא ירתי 293
 קד, א, ד"ה מר סבר 270
 קט, ב, ד"ה רעה 138, 128, 110, 22
 כתובות יא, א, ד"ה מטבילין 148, 15
 151–153, 159, 171, 199, 293
 יא, א, ד"ה לכי גדלה 156
 מד, א, ד"ה הגיורת 149
 נדרים לא, ב, ד"ה הנה דם הברית 29
 צ, ב, ד"ה בראשונה היו אומרים 293

חת"ם סופר, כתובות יא, א, ד"ה ונלענ"ד 173, 174-175
 יוסף לקח, לר' יוסף ראפ, יבמות מו, א, ד"ה לפנייה
 אין 83
 ים של שלמה, יבמות, פרק רביעי, סי' מא 232
 פרק רביעי, סי' מו 138, 232
 פרק רביעי, סי' מט 218
 פרק שנים עשר, סי' כא 270
 כתובות, פרק ראשון, סי' לה 150
 יפה עיניים, שבת קלה, א, ד"ה ארשב"א 181
 יבמות מו, ב, ד"ה שהי כאן 226
 ישרש יעקב, לר' שלמה דרימר, יבמות מז, ב 67
 מהר"ם מלובלין, יבמות כד, ב, בתוס' ד"ה אי הכי
 לכתחלה 127
 מהרש"א, שבת לא, א, ד"ה אמר ליה 99, 110
 קלה, א, ד"ה מכלל 180
 יבמות כד, ב, תוס' ד"ה אי הכי לכתחלה 127
 מח, א, ד"ה אמר רבא 65
 עצמות יוסף, לר' יוסף בן יצחק אבן עזרא, מסכת
 קידושין, דף מט 256
 ערוך לנר, יבמות מה, ב, ד"ה יכילנא 130
 מו, ב, ד"ה ש"מ דגר 226
 כריתות ח, ב, ד"ה אף הוא 212
 ח, ב, ד"ה למיעל בקהל 213
 ט, א, ד"ה הלכה כר"ש 220
 פני יהושע, קידושין כב, א 86
 סב, ב 232
 קהלות יעקב, לר' יעקב ישראל קנייבסקי, שבת,
 סי' נא 246, 268, 279
 יבמות, סי' לא 172, 173
 קובץ שיעורים, לר' אלחנן וסרמן, ח"א, כתובות,
 סי' לג 152, 246
 סי' לד 151
 קול דודי, לר' דוד פרנד, כריתות ח, ב, אות
 קצה 217
 קרן אורה, יבמות מו, ב, ד"ה והנה עבד 65
 מז, ב, ד"ה אלא 65
 רש"ש, שבת לא, א, ד"ה גייריה 112
 יבמות עב, א, ד"ה לימא כתנאי 185
 קידושין סב, ב, ד"ה מי יימר 301
 חידושי ר' שמעון שקאפ על מסכת יבמות, סי'
 מא 31, 71, 173
 על מסכת כתובות, סי' יג 31, 171, 173

יבמות מו, ב, ד"ה ואין מטבילין גר 284
 יבמות מז, ב, ד"ה שם 75, 76
 כתובות יא, א, ד"ה כיון שהגדילה 156
 גיטין פח, ב, ד"ה כי עבדינן 290
 קידושין כב, א, ד"ה שלא 86
 סנהדרין ב, ב, ד"ה דברי הכל 249-250
 תוספות ר"י הזקן, קידושין סב, ב, ד"ה אלא
 מעתה 301
 תוספות רי"ד, קידושין כב, א, ד"ה בביאה
 ראשונה 87
 תוספות ר"ש משאנץ, כתובות יא, א, ד"ה כיון
 שהגדילה 156
 אחרונים
 בית יעקב, לר' יעקב מליסא, כתובות יא, א, ד"ה
 בתוס' 74
 ברכת שמואל, לר' ברוך דב לייבוויץ, קידושין, סי'
 יא 31, 153
 סי' טו 95, 153
 גליוני הש"ס, לר' יוסף ענגיל, יבמות מו, א, ד"ה
 אין גר 41, 201
 דבר משה, לר' יעקב רוזמרין, הערות לפרק החולץ
 ביבמות, עמ' שלו-שלח 42
 דברות משה, לר' משה פינשטיין, שבת, ח"א,
 הערה פא, עמ' תקטז 104, 111, 122
 ח"ב, סי' סד, הערה יא, עמ' תקכ 160
 יבמות, סי' לה 22, 31, 40, 112, 121, 122,
 237-238, 286, 357
 סי' לז 25, 60, 72, 80, 81, 83, 104,
 108, 121
 הערה נב, עמ' שג 144
 הערה פד, עמ' תקסח 279
 כתובות, סי' י 74, 151, 152, 154
 דרוש וחדוש, לר' עקיבא איגר, ספר שני, כתובות
 יא, א 171
 הפלאה, כתובות יא, א 171
 חזון איש (אה"ע) יבמות, סי' קלד 74, 77, 79
 (חומ"מ) בבא קמא, סי' י 57
 (יו"ד) נידה, סי' קיט 56, 321
 קדשים, כריתות ח, ב (דף קסט, א) 217
 חמדת שלמה, לר' שלמה זלמן ליפשיץ, חידושים
 ליבמות מז, א 265

ספרי הלכות ופסקים

רמב"ם, משנה תורה

300, 246–243, 235, 214, 33	יג, ז	ספר המדע
234, 132, 121, 90	יג, ט	יסודי התורה ד, ד 319
139, 90	יג, י	עבודת כוכבים וחקותיהם י, ב 54
79, 66, 55, 14	יג, יא	י, ו 58
244, 215, 104, 84–81, 74, 67, 16	יג, יב	תשובה ב, ב 309
253		
67	יג, יג	ספר אהבה
300, 232, 214, 100, 34, 22	יג, יד	ברכות יא, ז 186, 53, 23
252, 133, 130, 126, 112, 22, 15	יג, טו	מילה א, ז 177
341, 338		ג, ו 179
339, 338	יג, טז	ג, ז 96
227, 215, 130, 126, 104, 69, 15	יג, יז	ספר זמנים
344–340, 338, 307, 262		שבת ב, יב 59
132, 126	יג, יח	קידוש החודש ב, ח 223
22	יד, א	
100, 55, 33	יד, ב	ספר נשים
101	יד, ג	אישות ד, טו 352
101	יד, ד	גירושין א, א–ב 320
193, 177, 100	יד, ה	ב, יב 334, 312
302, 101, 27	יד, ו	ב, כ 320, 289
244, 55–53	יד, ז	יבום וחליצה א, כ 337
58	יד, ח	סוטה ד, ז 276
97, 78, 74, 62, 58	יד, ט	
69	יד, יא	ספר קדושה
69	יד, יב	איסורי ביאה ד, ד 45
66, 65	יד, יט	יב, ה 59, 55
255	טו, ד	יב, יא 69, 26
16	טו, ח	יב, יג 263
159	יט, ט	יב, יד 341, 307, 69, 26
54	מאכלות אסורות יא, ז	יב, טז 159
48	יז, ה	יב, יז 341, 107, 105, 23, 13
333	שחיטה ב, טז	יג, ב 183
		יג, ד 214, 105, 104, 96, 94, 35, 32, 21
	ספר הפלאה	343, 308, 245
277	שבועות ו, ו	יג, ה 212
338, 335	נדרים ז, טו	יג, ו 274, 268, 262, 244, 240, 228, 214
109	נזירות א, ט	301–300, 279–278

א, יד 109

ספר זרעים

תרומות ט, ו 333

ספר עבודה

מעשה הקרבנות א, ו 212

עבודת יום הכפורים ב, ג 46

ספר קרבנות

קרבן פסח ו, ז 16, 23, 33, 61, 292

ט, ז 62

שגגות ז, ב 102, 105, 244, 250

מחוסרי כפרה א, ב 83, 212–213, 216–217

כ, ד 193

ספר טהרה

טומאת המת א, יג–יד 45

פרה אדומה י, ו 42

יא, ג 44

מטמאי משכב ומושב ב, י 45

מקואות יא, יב 46

ספר נזיקין

נזקי ממון ח, יד 312

ספר קנין

מכירה ב, ט 31

כט, ו 155

כט, יא 155

זכיה ומתנה ד, ג 333

עבדים ה, ב 83

ח, ה 69

ח, יב 62, 27

ט, ב 71

ט, ה 72, 71

יח, כ 152

ספר משפטים

מלוה ולוה ה, א 61

ספר שופטים

סנהדרין ב, י 247, 249

ג, ה 276

ד, א 300

ה, ח 289

ה, ט 289

ח, יח 276

כד, ד 292

עדות ט, ו 30, 84

ממרים ב, ד 292

מלכים ח, ב 87, 98

ח, ג 87

ח, ה 27, 33, 86, 87, 94, 98, 105

ח, ז 55, 62, 63, 87, 98

ח, ח 88

ח, ט 55, 63

ח, י 30, 33, 54, 55, 62, 63, 83, 86, 105

ח, יא 56

י, ג 33, 55, 63, 155

י, ח 105, 183

י, ט 33, 198

י, י 96

יב, ג 356

נושאי כלים וחיבורים לפי סדר הרמב"ם

חידושי ר' חיים מבריסק, איסורי ביאה יג, יא 72

יג, יב 31, 76, 82–85

חידושי רי"ז הלוי על הרמב"ם, בעניין גר

תושב 54, 57, 63

כסף משנה, איסורי ביאה יג, ו 278–279

קרבן פסח ט, ז 62

עבדים ט, ה 72

אבן האזל, איסורי ביאה טז, יב 246

מעשה הקרבנות א, ו 212

אור שמח, קידוש החודש ב, ח 223

איסורי ביאה יב, יט 63

יג, ו 194, 201

יד, ז 56

מחוסרי כפרה א, ב 213

- לחם משנה, מאכלות אסורות יז, ה 49
 סנהדרין ב, י 249
 עדות ט, ו 83
 מלכים ח, י 54
 מגיד משנה, איסורי ביאה יב, ה 59
 יב, יד 69
 יג, ו 275
 יג, ז 150
 יג, ט 238, 235–234, 103, 39
 יג, יא 79, 71
 יג, טו 112
 יג, יז 103
 יד, א 108, 101, 56, 33
 יד, ט 77
 יד, יב 75
 קרבן פסח ט, ז 62
 מעשה רקח, איסורי ביאה ג, ב 25
 משנת יעב"ץ, עבדים ח, יח 81
- צפנת פענח, מילה א, ז 193, 180
 איסורי ביאה יב, ה 59
 יג, ו 226, 193, 77, 74
 יג, ט 238
 יג, יד 343
 יד, ה 193, 175
 יסודי התורה ה, ה (מהדורה תניינא, חלק א,
 דווינסק, תר"ץ, דף מג, עמודה ב, והשמטה
 בדף צ, עמודה ד) 176
 תרומות (פיעטרקוב, תרס"ח) א, כג (דף יט,
 עמודה א) 33
 קרית ספר, סנהדרין פרק ה 283
 ראב"ד, עבודת כוכבים וחקותיהם י, ו 58
 איסורי ביאה יד, ח 58
 יד, ט 78
 קרבן פסח ט, ז 62
 מחוסרי כפרה ב, ד 193
 רמ"ך, איסורי ביאה יג, יב 82, 75

טור ונושאי כליו

- י"ד, קכא 52
 רסז 71
 רסח 230, 182, 169, 167, 156, 132, 22
 231, 240, 257, 302, 306–307
 אה"ע, לא 356
 חו"מ, רה 327
 רנג 270
 ב"ח, יו"ד, רסז, ד"ה ואם מלו 74
 רסז, ד"ה ועבד כנעני 71
 רסח, ד"ה היה נימול 170
 רסח, ד"ה ומ"ש אבל 170
 רסח, ד"ה ומיהו 169
 רסח, ד"ה ומ"ש ע"ש הרא"ש 170
 רסח, ד"ה וכל ענייניו 104–105,
 193, 226, 228, 235, 236, 237
 247, 275, 278, 279
 רסח, ד"ה נכרי קטן 246, 152, 149
 חו"מ, א, ד"ה ודוקא בזמן 300
 ה, ד"ה אין דנין בלילה 275
 בית יוסף, יו"ד, קכא, ד"ה וכתב הרשב"א 52
- רסז, ד"ה ומשמע 71
 רסז, ד"ה ומ"ש ומהו 71
 רסח, ד"ה וכשבא 103
 רסח, ד"ה וכתב עוד 275
 רסח, ד"ה נכרי קטן 149
 רסח, ד"ה אחד איש 22
 אה"ע, ד, ד"ה ומ"ש לפיכך ממזר 255
 חו"מ, א, ד"ה ומסקינן 286, 287–288
 רה, ד"ה ודוקא באונס 327
 דרישה ופרישה, יו"ד, קכא, אות ד 52
 רסח, אות א 170
 רסח, אות ב 170
 דרכי משה, יו"ד, רסח, אות א 103
 רסח, אות ג 246
 רסח, אות ד 149
 דרכי משה הארוך, יו"ד, רסח, אות ב 103
 רסח, אות ה 246
 חו"מ (מהדורת רחנטל, ירושלים, תשל"ט),
 א, ד"ה דשכיחי 288
 חידושי הגהות, יו"ד, קכא 52

שולחן ערוך

רסח, ד 279, 240	או"ח, קצט, ד 195
רסח, ז 246, 162, 150	יו"ד, ד, ב 333
רסח, ח 156	קיט, ט 306
רסח, יב 130, 106	קכד, ב 246, 54
אה"ע, ד, טו 355	רכא, ט 335
ד, כ 255	רכח, א 301
מד, ח 305	רסד, א 175
מד, ט 352	רסה, ג 179
קסט, א 301	רסז, ד 78
קעז, ה 143	רסז, ה 75
חור"מ, א, א 288	רסז, ז 76, 75
ה, ב 270	רסז, ח 68
כח, כא 301	רסז, ט 71
לד, ג 292	רסז, י 71
רה, ב 319	רסז, יז 65
רה, יב 320	רסז, יח 71
רז, ד 316	רסח, א 194, 179, 177, 170, 167
רלה, א 155	רסח, ב 302
רמב, א 319	רסח, ג 231, 230, 229, 226, 37, 25, 22
תח, ב 312	289, 278, 240

נושאי כלים וחיבורים לפי סדר השולחן הערוך

רסח, אות ב 181	אבני מילואים, סי' ד, אות ג 171
רסח, אות ג 179	סי' ד, אות יג 89
רסח, אות ד 167	סי' יג, אות ד 171
רסח, אות ה 171	אורים, לר' יונתן אייבשיץ, חור"מ, סי' א, אות ג 288
רסח, אות יג 226	אלפי מנשה על חור"מ, לר' מנשה איכנשטיין, ח"א, סי' א, אות א 296
רסח, אות טו 233	באר היטב, לר' יהודה אשכנזי מטיקטין, יו"ד, אמסטרדם, תקנ"ט, רסח, ג 240
רסח, אות טז 240	ביאור הגר"א, יו"ד, רסג, אות ו 181
רסח, אות יז 278, 240, 226	רסה, אות טו 179
אה"ע, מב, אות ד 313	רסז, אות ט 73, 68
בית הלל, יו"ד, רסז, ד 218, 78	רסז, אות י 68
בית שמואל, אה"ע, טו, אות יח 86	רסז, אות יח 71
דגול מרבבה, יו"ד, רסח 148, 95, 37, 33, 32	רסז, אות לו 65
חזון איש, יו"ד, הלכות גרים, סי' קנח 237	
אה"ע, נשים, סי' קמז, בענייני עבדים 84	
216–215	
חידושי הרי"ם, חור"מ, חלק א, הלכות דיינים, סי'	

- א, אות א 295, 292
טורי זהב, יו"ד, ב, אות א 61
רסח, אות א 170
רסח, אות ח 175
רסח, אות ט 278
רסח, אות טז 343, 307, 131
יד אהרן, אה"ע, ד 255
ישועות ישראל, חו"מ, סי' ג 280, 23
כנסת הגדולה, אה"ע, ח"א, הגהות הטור, אות
לד 256
לבושים, יו"ד, רסח, ג 232, 33
נתיבות המשפט, חו"מ, א, ביאורים, אות
א 296, 292–291
רה, ביאורים, אות א 319, 316
סמ"ע, חו"מ, א, אות ג 288–287
כח, אות סג 273
רלה, אות ב, כח 155
ר' עקיבא איגר, יו"ד, רסז, ז 76
ערך לחם, הגהות מהריק"ש, הלכות עבדים 255
- פרי תואר, יו"ד, קכ, א 49, 48
קצות החושן, חו"מ, ג, אות א 300
ג, אות ב 301, 22
ה, אות א 276
ה, אות ב 277, 273
לד, אות א 293–292
רמ"א, יו"ד, רסז, ג 68
רסז, ד 218, 78
רסז, נח 76
רסח, ב 302
אה"ע, ב, ה 355
מב, א 313
חו"מ, רז, ד 316
ש"ך, יו"ד, רסז, אות יח 71
רסז, אות כ 71
רסח, אות א 179
רסח, אות ט 278, 275, 113
רסח, אות י 240
רסח, אות טז 149

ספרי הלכות ופסקים אחרים

- אבן העזר לראב"ן, מסכת שבת, סי' שע 178
אור זרוע, ח"א, סי' תשמה 277, 273, 248, 247
ח"ב, סי' רנו 53
אזהרות, לר' יצחק בן ראובן אלברצלוני 99
איסור והיתר הארוך, נח, עו 50–49
האשכול, מהד' אלבק, ח"ב, הלכות מילה 169
הלכות גדולות, מהד' הילדסהיימר, הלכות
מילה 179
הלכות מילת גרים 62, 179, 228–229, 279,
306, 301
הלכות דיינים 249
הלכות גרים, לר' גרשום ב"ר יעקב הגוזר 28
הלכות קטועות (גנזי קדם, ספר חמישי, תרצ"ד),
עמ' 156 228
השגות הרמב"ן על ספר המצוות לרמב"ם, הוספות
למצוות עשה, מצוה טז 54
זוהר הרקיע לרשב"ץ, עשין, מ 247, 223
זכרון ברית לראשונים (ברלין-קראקא, תרנ"ב),
ח"ב, הלכות גרים 194
- החינוך, מצוה צה 216, 25
מחזור ויטרי, סי' תעד 53
מישרים, לרבינו ירוחם, נתיב כג, חלק ד 255,
271
המנהיג, לראב"ן הירחי, מהד' רפאל, ח"ב, הלכות
ברכת טבילת נידה 53
מנחת שלמה, לר' ש"ז אויערבאך, סי' לה 64, 325
ספר מצוות גדול (סמ"ג), עשה, טז 270
עשה, קכב 88
לא תעשה, קטז 22, 99, 243, 245, 249,
275, 279
לא תעשה, קמח 49
ספר המקח והממכר לרב האי גאון, שער ז 27,
78
מרדכי, שבת, פרק תשעה עשר, סי' תכג 179
פסחים, פרק ראשון, סי' תקלט 53
יבמות, פרק רביעי, סי' כט 313
יבמות, פרק רביעי, סי' לו 237, 247–248,
פרק רביעי, סי' מ 149

299, 274–271	פרק רביעי, סי' מא 78
פרק רביעי, סי' לג 179	גיטין, פרק תשיעי, סי' תנא 313
פרק רביעי, סי' לח 77, 74, 73, 26	קידושין, פרק שלישי, סי' תקלא 336
פרק שנים עשר, סי' י 270	משנת יעב"ץ, לר' ב' זולטי (ירושלים, תשמ"ד),
כתובות, פרק ראשון, סי' כג 156	חור"מ, סי' ד 276
פרק אחד עשר, סי' ט 316	סי' ז 276
בבא בתרא, פרק שמיני, סי' ג 270	סי' י 277, 276
סי' מח 316	העיטור, מהר"ר מאיר יונה, הלכות מילה, שער
עבודה זרה, פרק חמישי, סי' לו 52–51, 49	שלישי, חלק שלישי 182, 179, 170, 169
שאלות, לרב אחא גאון, פרשת משפטים, סי'	פסקי הרי"ד לכתובות (ירושלים, תשל"ג), עמ'
נח 249	שלב 150
תורת הבית לרשב"א, בית רביעי, שער רביעי 48,	הרא"ש, שבת, פרק תשעה עשר, סי' ה 167,
50	182, 179
בית חמישי, שער ראשון 196	יבמות, פרק רביעי, סי' לא 250, 230,

הגהות וביאורים לספרי הלכות ופסקים

עשה לד–לז 58	הגהות אשרי, כתובות, פרק ראשון, סי' כג 152
מנחת חינוך, מצוה ב 176	הגהות מרדכי, יבמות, סי' קי 128, 156,
מצוה תקלב 89, 86	352, 332–329
נחל אשכול לספר האשכול, מהר"ר אויערבך, ח"ב,	סי' קיא 280, 246, 228
לח 181	קידושין, סי' תקמח 313
קרבן נתנאל לרא"ש, יבמות, פרק רביעי, סי'	הגהות הסמ"ק, לר' פרץ בר' אליהו, קצט, ג 51
לג 179	ר' ירוחם פערלא, על ספר המצוות לרב סעדיה
	גאון, עשה יט 99

שאלות ותשובות

ספרי השו"ת מובאים על פי שמם. בשם הספר הושמטו המלים הראשונות: שו"ת או תשובות

אגרות משה, לר' משה פינשטיין, יו"ד, ח"א,	אבן יקרה, לר' בנימין אריה וויס, מהדורה תליתאה,
קנז 357, 315–314	צח 145
יו"ד, ח"א, קנח 194, 176, 159, 149	אבני נזר, לר' אברהם בורנשטיין, יו"ד, ח"ב,
יו"ד, ח"א, קנט 33, 300, 302, 318, 357,	שמג 215
358	יו"ד, ח"ב, שמד 186, 201, 215, 217, 219,
יו"ד, ח"א, קס 123, 282, 317, 358, 359	296, 295
יו"ד, ח"א, קסב 64, 150, 160	יו"ד, ח"ב, שמה 174
יו"ד, ח"ב, קכג 176	יו"ד, ח"ב, שנא 199, 200
יו"ד, ח"ב, קכד 112, 123, 237, 357	אה"ע, ח"א, קלט 334
יו"ד, ח"ב, קכו 24, 149	אבני צדק, לר' מנחם מנדל פאנעט, אה"ע,
יו"ד, ח"ב, קכז 31, 357	כז 340, 332
יו"ד, ח"ב, קכח 176, 264, 282, 360	אה"ע, לח 33, 37
יו"ד, ח"ב, קלב 282, 360	אה"ע, פ 342

- רעה-רעח 68
 רעו 79
 רפא 78
 קידושין, חלק התשובות, שפא 73, 255, 301
 אור שמח, לר' מאיר שמחה הכהן, לב 129, 245
 אחיעזר, לר' חיים עוזר גרודזנסקי, ח"א, כו 336
 חי"ד (ח"ב), כט 172-173, 201
 הקדמה לחלק ג 116
 ח"ג, כו 31, 106, 108, 113, 114-117, 126, 131, 142, 143-144, 147, 281, 314, 324
 ח"ג, כז 159, 175
 ח"ג, כח 116, 143, 147, 158, 160, 161, 162
 ח"ד, מד 172
 ח"ד, מה 168, 194
 אמרי יושר, לר' מאיר אריק, ח"א, קעו 130, 331, 342, 343
 ח"ב, קל 175, 199, 200
 ב"ח (הישנות), סי' ח 312-313
 בית אברהם, לר' אברהם עבר הירשוביץ, ח"א, עמ' 49, 176
 בית יוסף (מהד' ירושלים, תש"ך), דיני קידושין, ב 313
 דיני גוי מסיח לפי תומו, ח 354
 בית יצחק, לר' יצחק שמעלקיש, יו"ד, ח"ב, ק 60, 110, 112, 147, 158, 316-317, 323, 325, 332
 אה"ע, ח"א, כט 158, 160, 162
 בית מאיר, לר' מאיר פוזנר, יב 19, 38-39, 240, 251, 263, 265
 בני שמואל, לר' שמואל חיון, לו 254, 256, 257
 בנין ציון, לר' יעקב עטלינגר, צא 198, 199, 200
 בעי חיי, לר' חיים בנבנשתי, יו"ד, רכט 71, 253
 דבר אברהם, לר' אברהם דובער כהנא שפירא, ח"ג, יט 197
 ח"ג, כח 112, 117, 318, 324, 325, 326
 דבר יהושע, לר' יהושע מנחם אהרנברג, ח"ג, יו"ד, מ 50
 ח"ג, יו"ד, מא-מב 218
 דבר משה, לר' משה אמריליו, ח"א, יו"ד, גז 253, 254, 255, 256
- יו"ד, ח"ג, צ 99-100, 357
 יו"ד, ח"ג, קג 72, 81
 יו"ד, ח"ג, קד 160
 יו"ד, ח"ג, קה 176
 יו"ד, ח"ג, קו 106, 108, 110, 111, 113, 121-124, 126, 131, 218, 237, 302
 יו"ד, ח"ג, קז 112, 119
 יו"ד, ח"ג, קח 27, 83, 108, 112, 119-121, 237, 339, 342, 357, 358, 359
 יו"ד, ח"ג, קט 302
 יו"ד, ח"ג, קיב 39-40, 95, 122, 123
 יו"ד, ח"ג, קכז 28
 אה"ע, ח"א, כז 33, 144, 147, 318, 324, 358
 ח"א, עו-עז 282
 ח"א, פב 282
 אה"ע ח"ב, ד 111, 112, 119, 121, 123, 128, 147, 237, 286, 300, 357
 אה"ע, ח"ב, יט 356
 אה"ע, ח"ג, ב 283
 אה"ע, ח"ג, ג 282, 283, 302, 359-360
 אה"ע, ח"ג, ד 159, 179, 358-359
 אה"ע, ח"ד, ז 131
 אה"ע, ח"ד, טז 357
 אה"ע, ח"ד, מז 129, 144
 אה"ע, ח"ד, עה-עז 282
 אה"ע, ח"ד, עח 282, 339, 359-360
 אה"ע, ח"ד, פג 339, 352, 360
 חו"מ, ח"ב, מא 89
 אהלי יעקב, לר' יעקב קאשטרו, יא 254, 255, 257
 אוצר הגאונים (לוין), שבת, חלק התשובות, שפז-שפח 178
 יבמות, חלק התשובות, רמה 67
 רמז 67, 68
 רנ 68
 רנא 68
 רנב 67, 68
 רנג 167
 רנד 167
 רנה 167
 רנו 67
 רסה 67

- דברי חיים, לר' חיים הלברשטם, ח"ב, אה"ע, לו
143, 129
- דברי ריבות, לר' יצחק אורכי, שיב 79, 254
דובב מישרים, לר' דב בעריש וידנפלד, ח"א,
ז 28, 349
ח"א, קלו 186
ח"ג, נט 349, 266
דעת כהן, לר' אברהם יצחק הכהן קוק, קמז 33,
157, 37
קמח 157
קנ 347, 287, 286, 168
קנב 286, 112, 107
קנג 352, 347, 332, 132
קנד 318, 281, 218, 168, 107, 59
קנה 144
היכל יצחק, לר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג, אה"ע,
ח"א, יג 159, 111, 105, 28
אה"ע, ח"א, יד 159
אה"ע, ח"א, יט 118, 114–113, 111, 110
147
אה"ע, ח"א, כ 324–323, 147, 131, 126
325
אה"ע, ח"א, כא 323, 139
הלל אומר, לר' הלל פוסק, יו"ד, קלה 168
הר צבי, לר' צבי פסח פראנק, יו"ד, צג 48
יו"ד, קט 50
יו"ד, רטז 285, 218
יו"ד, ריט 176
יו"ד, רכ 170, 168
יו"ד, רכג 172
יו"ד, רכד 173
והשיב משה, לר' משה כהן, יו"ד, נא 116, 115
340
יו"ד, נב 151
זכר יצחק, לר' יצחק יעקב רבינוביץ, ב 157
ל 219
זרע אברהם, לר' מנחם זמבא, כד 90
חבצלת השרון, לר' דוד מנחם באבד, ח"א, יו"ד,
עה 160
חזון למועד, לר' מרדכי דב אידלברג, ו 130,
131
ז 168
חזון נחום, לר' נחום וידנפלד, צ 343, 338
- חיים ושלום, לר' חיים פלאג"י, ח"ב, קח (תשובת
בנו) 144
חיים שאל, לחיד"א, ח"א, פ 213
חלקת יואב, לר' יואב יהושע וינגרטן, מהדורה
תניינא, ח 84, 187, 201
חלקת יעקב, לר' מרדכי יעקב ברייש, ח"א,
יג 34, 286, 323, 324
חמדת ישראל, לר' מאיר דן פלוצקי (תשובה בדף
יט להוספות) 176
חמדת שלמה, לר' שלמה ליפשיץ, יו"ד, כט 28,
33, 105, 106, 116, 234, 236, 239, 245, 248,
251, 263–265
ל 28, 36, 245
חת"ם סופר, לר' משה סופר, יו"ד, א 25, 174
יו"ד, רנג 162, 161, 154, 150
יו"ד, ש 25, 174, 192
יו"ד, שיז 155, 150
אה"ע, נו 335
אה"ע, סט 336, 335
טוב טעם ודעת, לר' שלמה קלוגר, מהדורא קמא,
רל 145, 143–142, 129
מהדורא ג, ח"ב, קיא 38
יביע אומר, לר' עובדיה יוסף, ח"א, יו"ד, יט 240,
263, 296
ח"ב, יו"ד, ט 50, 49, 48
ח"ב, אה"ע, ג 147, 140
ח"ב, אה"ע, ד 162
יד הלוי, לר' יצחק דב הלוי במברגר, יו"ד,
קמה 145
יד רא"ם, לר' אהרן מענדיל הכהן, ח"ב,
י–יא 355, 346–345, 340
לב אריה, לר' אריה גרוסנס, ט 151
י 194, 186, 185, 172, 42
יא 175
לב יהודה, לר' יהודה ליב צירלסון, חלק התשובות,
אה"ע, עג 118
לחם רב, לר' אברהם די בוטון, מד 236, 235
237, 248, 257, 259–261, 262, 266
לך שלמה, לר' שלמה הכהן, אה"ע, כט 309,
340
מאזנים למשפט, לר' זלמן סורוצקין, ח"א, כ 154
מבי"ט, לר' משה מטראני, ח"א, קעא 83–82,
253, 254, 258

- מנחת יצחק, לר' יצחק יעקב ווייס, ח"א, לו 174,
357, 176
ח"א, קכא-קכב 28, 103, 234, 244, 246,
248, 264, 265-267, 272, 278, 332,
348-349, 352
קכג (תשובת בעל "דובב משרים") 248,
266, 349, 355
ח"ג, צט 95, 150, 152, 156, 160, 161
ח"ו, קז 315, 317, 324, 349-350
מערכי לב, לר' יהודה לייב צירלסון, חלק
התשובות, עב 118
משברי ים, לר' אהרן משה קיסילוב, טו 168
משיב דבר, לר' נפתלי צבי יהודה ברלין (הנצי"ב),
ח"ד, טו 129
משנת רבי אהרן, לר' אהרן קוטלר, לה 25, 180,
185, 186, 190, 192
משפט כהן, לר' אברהם יצחק הכהן קוק, נח 60
סג 60
משפטי עזיאל, לר' בן ציון מאיר עזיאל, ח"א,
י"ד, יג 280
נודע ביהודה, לר' יחזקאל לנדא, מהדורה תניינא,
אה"ע, פ 352
רב נטרונאי גאון (מובא ב"תורתן של ראשונים",
חלק שני, פרנקפורט, תרמ"ב, עמ' 15) 228
סם חיי, לר' בנימין עשאל, יז 355
עדות ביהוסף, לר' יוסף אלמושנינו, ח"ב, כ 253,
255, 256
עונג יו"ט, לר' יום טוב ליפמן הלפרין, יו"ד,
קט 151
רבי עזריאל (הילדסהיימר), יו"ד (תל-אביב,
תשכ"ט), רכט 157
רל 157
עזרת כהן, לר' אברהם יצחק הכהן קוק, יד 347
עצי הלבנון, לר' יהודה לייב צירלסון, סג 145
ר' עקיבא איגר, מא 99-100, 110
ק (תשובת בעל "בית מאיר") 354
ערוגת הבשם, לר' משה גרינולד, יו"ד, ח"ב,
רכד 147
עשה לך רב, לר' חיים דוד הלוי, ח"ג, כט 147
פסקי עזיאל בשאלות הזמן, לר' בן ציון מאיר
עזיאל (ירושלים, תשל"ז), נט 129
ס 142, 146
סא 146, 218, 300
ח"ב, קצט 253
מהר"ח אור זרוע, לר' חיים, בנו של בעל "אור
זרוע" (ירושלים, תש"ך) סג 49
מהרש"ש, לר' חיים שבת, ח"ג, מד 256, 263
מה 254, 255
מהר"י קצבי, לר' יוסף קצבי, י 344, 352
מהריב"ל, ח"א, כלל ב, שאלה יב 230, 235,
236, 254-255, 258-259
ח"ג, מה 253, 254
מהרי"ק, לר' יוסף קולון, שרש קכט 143,
311, 312, 337
מהר"ם אלאשקר, טו 275
מהר"ם מרוטנבורג (מהדורת כהנא) ח"ב,
קמט-קנ 271
תשובה מובאת בהגהות מימוניות, "תשובות
השייכות לספר נשים", סי' א 313
מהר"ם שיק, לר' משה שיק, יו"ד, רמז 172
יו"ד, רמח 28, 301
מהרש"ג, לר' שמעון גרינפלד, יו"ד, לד 145
מהרשד"ם, יו"ד, קצד 253, 254, 255
יו"ד, קצה 253, 254, 257
יו"ד, קצו 254
יו"ד, ריד 255
מהרש"ך, לר' שלמה כהן, ח"א, קנח 256, 257,
259-260
ח"ב, תשובות שנוספו בסוף הספר, ד 235,
257, 259
ה 235
מהרש"ם, לר' שלום שבדרון, ח"ו, יו"ד,
קט 143, 342
מורשת משה, לר' משה קלירס, יו"ד, כו 48
מחזה אברהם, לר' אברהם מנחם שטינברג, או"ח,
נד 200
מטה לוי, לר' מרדכי הלוי הורביץ, ח"ב, נד 158
ח"ב, נה 157
מלמד להועיל, לר' דוד צבי הופמן, ח"ב, יו"ד,
פה 145
ח"ב, יו"ד, פו 168
ח"ב, יו"ד, פז 105
ח"ג, אה"ע, ח 118
מנחם משיב, לר' מנחם מנדל קירשבוים, ח"א,
מב 145
מנחת אלעזר, לר' אלעזר שפירא, ח"ד, סד 132

- ר"מ אלשיך, מ 313
 הרמ"א (מהר"ה הרב ויו, ירושלים, תשל"א),
 יב 354
 פו 327
 רמב"ם (מהר"ה בלאו), קמח 108, 96, 28
 ריא 142–141
 רצג 133, 30, 15
 שלג 179
 תלו 15
 תמח 133, 32, 15
 פאר הדור, אמסטרדם, תקכ"ה, קלב 141
 קובץ תשובות הרמב"ם, לפסיא, תרי"ט, ח"א,
 קל 141
 רמב"ן (ספרן של ראשונים, מהדורת אסף),
 א 253
 רמ"ה, רנט 79
 רשב"א, ח"א, צט 75, 68
 ח"א, שכט 177
 ח"א, תקנא 291
 ח"א, אלף רה 253, 141
 ח"א, אלף רו 291
 ח"א, אלף רמ 171
 ח"ג, קיא 285
 ח"ג, רנה 48
 ח"ג, רנט 48
 ח"ד, קלט 253
 רשב"ש, תסז 272
 רש"י (מהר"ה אלפנבין), קפז 45
 מחזור ויטרי, תשובות רש"י, תעד 53
 ר' שלמה לבית הלוי, חו"מ, מב 256, 255, 254
 שאגת אריה, לר' אריה לייב ממיץ, מט 183
 שאילת יעב"ץ, לר' יעקב עמדין, ח"ב, קסד 174
 "שאלה בדבר גירות", לר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג,
 בתוך: מזכרת, קובץ תורני לזכר הרב הרצוג,
 ירושלים, תשכ"ב, עמ' 48, 23, 132, 267,
 280, 318, 320, 323, 326, 337–338, 339
 שרידי אש, לר' יחיאל יעקב וינברג, ח"ב,
 צה 157
 ח"ב, צו 157
 ח"ב, קב 194, 186–185, 168
 ח"ב, קג 168
 ח"ב, קה 106, 104, 129, 140, 145, 147,
 264, 263
 סג 144
 סה 147, 115, 104
 סז 139
 סט 145
 פרח מטה אהרן, לר' אהרן הכהן, ח"ג, נא 264
 פרי השדה, לר' אליעזר דיטש, ח"ב, ג 140, 127
 ציץ אליעזר, לר' אליעזר יהודה וולדינברג, ח"ה,
 טו 286
 ח"ז, לז 49
 ח"י, כה 200, 198
 ח"י, ד, צב 168
 חט"ו, א 168
 חט"ז, ס 58
 חט"ז, סא 162
 חט"ז, סה 146, 140, 129
 חט"ז, סו 146
 ח"י, מב 34, 30
 ח"י, מז 147
 ח"י, מח 175
 ח"י, סה 140
 צפנת פענח, לר' יוסף רוזין (ירושלים, תשכ"ח),
 ל 170
 רא"ם, לר' אליהו מזרחי, כד 313
 ראנ"ח, לר' אליהו בר' חיים (מהר"ה ירושלים,
 תש"ך), צב 27, 28, 38, 103, 230, 245–246,
 251, 254, 258–259
 הרא"ש, כלל לד, סי' א 316, 313, 311
 כלל לה, סי' א 291
 כלל לה, סי' ד 313
 כלל נא, סי' ב 355
 כלל פא, סי' א 316, 311
 רדב"ז, לר' דוד אבן זמרה (מהר"ה ורשה),
 מח 309, 263, 255, 253
 תקצח 255
 תתקיו 196, 186, 41
 אלף קנז 263–261
 אלף רנט 255
 אלף תקכה 255
 חלק שביעי, ד 255, 253
 חלק שביעי, ו 263
 חלק שמיני (בני-ברק, תשל"ח), קעז 76
 ריב"ש, רעא 283
 הרי"ד (ירושלים, תשכ"ז), סד 307

תשב"ץ, ח"א, כא 200	ח"ג, קט 153
ח"ג, מז 346, 343	ח"ג, נ 145, 129
תשובה בענין גר קטן, לבעל שו"ת לחם שלמה,	ח"ג, צו 175–174
בספר אבן שלמה (פירוש לספר אבן העזר	ח"ג, ק 282
לראב"ן, ניר"יורק, תשי"ח), דף רמג 162	תורת אמת, לר' אהרן ששון, כ 237, 236, 235
תשובה שלמה, לר' חיים פישל אפשטיין, ח"ב,	266, 260–259, 257, 256, 239
אה"ע, י 145, 143	תעלומות לב, לר' אליהו חזן, ח"ג, יט 198
תשובות מימוניות לספר שופטים, י 249	תרומת הדשן, לר' ישראל איסרליין, ח"א,
תשובת ש"י, לר' שלמה יהודה טבק, מהדורה	רמח 248
תניינא, ג 145	ח"א, שמט 336

ספרי פילוסופיה ומוסר וספרות עזר

קטו 22	אנציקלופדיה תלמודית, ערך "גרות" 103
מדבר קדמות, לחיד"א (חלק שני של הספר "עין	בית האוצר, לר' יוסף ענגיל, חלק שני, מערכת ב,
זוכר"), מערכת ג, אות ג 15	כלל ז 201, 42–41
מורה נבוכים, חלק ג, פרק מט 24	דרכי הגמרא, לר' יצחק קנפנטון, פרק ה, אות
ספר הנבחר באמונות ובדעות, מאמר שלישי 34	ז 52
סדר אליהו רבה (מהד' איש שלום), פרק	חוסן יוסף, לר' יוסף ענגיל, סי' סט 201, 41
כז 137, 63	ספר חסידים (מהד' מרגליות, ירושלים, תשי"ז),
ספר הערוך, לשון "סר"; ערוך השלם (קאהוט),	סי' תרצ 199
לשון "סורו" 137	ספר הכוזרי, לרבי יהודה הלוי, מאמר ראשון, סי'

פסיקת בתי דין רבניים

356, 353–350, 343–342, 340	תיק 1016/לד, בעניין המבקשת א', פד"ר י, עמ'
ערעור 26/תשכ"ח, בעניין חנוך לנגר ומרים לנגר	193 151, 94, 34, 33
(פסה"ד של בית הדין הרבני הגדול, המובא	תיק 912/תשט"ו בעניין א' נגד ב', פד"ר א, עמ'
בפסק-הדין בעניין האח והאחות, בעמ'	375 160, 159–158
(156) 353, 352–351, 350	הרב ש' גורן, פסק הדין בעניין האח והאחות
	(הוצאת הרבנות הראשית, תשל"ג) 235,

מקורות חיצוניים

טז, ז, ו 205	ספר יהודית יד, י 205
כ, ב-ד 204–202	יוסף בן מתתיהו, נגד אפיון ב, י 137
כ, ז, א 205	ב, לט 208
מלחמת היהודים ב, יז, י 205	קדמוניות היהודים (מהדורת שליט) יא, ו,
ב, כ, ב 208	ג 205
חיי יוסף, פרק כג 205	יג, ט, א 205
תרגום השבעים, "גר" 15	יג, יא, ג 205
אסתר ח, יז 205	יד, ז, ב 208

פסיקת בתי משפט בישראל

מה(3), עמ' 808, 159, 344
 בג"ץ 243/88, בשג"ץ 170,168/88 קונסלוס ואח'
 נ' תורגמן ואח', פ"ד מה(2), עמ' 617, 155,
 160
 בג"ץ 47/82 קרן התנועה ליהדות מתקדמת
 בישראל ואח' נ' שר הדתות ואח', פ"ד מג(2),
 עמ' 661, 359
 בג"ץ 72/62 רופאיין נ' שר הפנים, פ"ד טז(4),
 עמ' 2428, 90
 בג"ץ 301/63 שטרייט נ' הרב הראשי לישראל
 ואח', פ"ד יח(1), עמ' 598, 355
 בג"ץ 58/68 שליט נ' שר הפנים ואח', פ"ד כג(2),
 עמ' 477, 211

בג"ץ 494/72 בורקובסקי נ' הרב הראשי לישראל
 שלמה גורן, פ"ד כז(1), עמ' 697, 353
 בג"ץ 113/84 בנקובסקי נ' בית-הדין הרבני האזורי
 בחיפה ואח', פ"ד לט(3), עמ' 365, 344
 בג"ץ 265/87 ג' ברספורד ואח' נ' משרד הפנים,
 פ"ד מג(4), עמ' 793, 90, 211
 בג"ץ 467/75 האטשינס נ' שר הפנים ואח', פ"ד
 ל(3), עמ' 148, 344
 ת.א. ת"א 1221/68 זוזל נ' חרד, פ"מ עא, עמ'
 374, 308
 בג"ץ 349/80, 268 ינסן זהר נ' זהר ואח', פ"ד
 לה(1), עמ' 1, 155
 בג"ץ 3023/90, בשג"ץ 4311/90 פלונית, קטינה
 נ' בית-הדין הרבני האזורי רחובות ואח', פ"ד

מפתח העניינים

אבידת הגר 130–131	ביטול (בטלות) גיור 305 ואילך
אברהם אבינו 183, 133	בגיור שנעשה בבית־דין כשר 310,
אגב אונסו גמר וקיבל, ראה: אונס	348–350, 352, 354, 359, 360
אהבת הגר 99, 133, 134, 137	בגיור קונסרבאטיבי ורפורמי 281–283,
אומדנא דמוכח, אנן סהדי	358–360
באיסור והיתר 312–313, 316, 320	בגר קטן 161, 172, 328
בגיור, בקבלת מצוות 117, 118, 281,	בין גר קטן לגר גדול 155–156, 328
312–313, 314–318, 324, 327, 329,	דקלראטיבי וקונסטיטוטיבי 155, 308, 311,
336–337, 339, 343–344, 346–347,	327–328, 352, 358
353, 354, 357, 358	מחמת טעות, ראה: קבלת מצוות, בטעות
ו"דברים שכלב אינם דברים" 315–318,	בית־דין
319–320, 324, 334, 339, 358	ואיסור הליכה לערכאות של גויים 284–285,
בדיני ממונות 311–312, 316	298
בזכיית גר קטן 148	בדיני ממונות 223, 247, 249, 267, 269–
בנדרים 312, 316, 320	270, 273, 275, 285, 287, 289–290, 297
אונס; אגב אונסו גמר וקיבל	הפקר בית־דין הפקר 275, 291, 292
בגיור 30–31, 77, 80, 86, 98, 125, 149,	בהתרת נדרים 301
205, 300, 308, 311, 320–322, 325–327,	בחליצה 21, 275, 301
351	בפרוזבול 21
בשאר עניינים 120, 173, 319–320,	בקידוש החודש 223, 273, 274
327	בית־דין בגיור
איגלאי מילתא למפרע 333, 337	גיור תקף שלא בבית־דין — שיטות ראשונים
איזאטס (בנה של הלני המלכה) 202–207	234, 246–251
אימוץ 160	גיור תקף שלא בבית־דין — תשובות
אין גיור לחצאין 70, 90, 107, 114, 118, 153,	אחרונים 238, 265, 348–349
173, 185, 187, 195, 198, 200, 201, 202,	בגר קטן, ראה: גר קטן, בית־דין
211, 217, 328, 331, 337	דיין אחד בגיור 246–250, 261, 264, 277
אין דנין אפשר משאי אפשר 167–168, 169,	הכל לפי ראות עיני בית־דין 22, 128
170, 184, 187–188, 201	והודעת המצוות, ראה: הודעת המצוות,
אמאנציפאציה 139	ובית־הדין
אמנון ותמר 88–89	בטבילה, לעיכובא 40, 230, 231, 232, 235,
אנטונינוס 209	236, 238, 239, 240, 241–243, 259, 261,
ארץ ישראל — "מכשרת הגרים" 139	262, 264, 283

- 218, 138
איסור על קבלת גרים (בתקנה), ראה: קבלת
גרים, תקנה מקומית האוסרת לקבל גרים
ביטול גיור, ראה: ביטול גיור
ודיני ממונות 223, 246–249, 264, 267,
269, 271–272, 286–289, 290, 294, 298,
300
דיני ראיות 28, 90, 235, 244, 318, 350
הגדרתו 32–35, 96, 245, 246, 308, 343
בטעות, ראה: קבלת מצוות, בטעות
לדורות, ראה: לדורותיכם
לשם נישואין, ראה גם: מניע זר 86,
124–125, 127–129, 265, 314, 325
בדורות אחרונים 139–140, 145–147,
318, 347, 350, 358, 359
מהותו, עיקרו 32–40, 41, 51, 55–56, 76,
82, 94, 95, 97, 101, 105–106, 116, 124,
146–147, 148, 153, 174, 199, 223, 231,
232, 239, 243, 244, 308, 343, 347–348
מניע זר, ראה: מניע זר
ומשפט; גיור ודין 189, 224–226, 231,
232, 238–239, 240, 246, 248, 250–249,
267–269, 271–272, 280–281, 297–299,
300–301
סדר הגיור 27, 94, 105, 171, 259
סופיותו, ראה גם: גרות, השלמתה 131,
306–307, 309, 318, 328–329, 331, 337,
343
על תנאי 132, 154, 156, 327–332, 337,
340–344, 351–352
קונסרבטיבי ורפורמי 117, 176, 281–283,
323, 358–360
בתרמית 308, 313, 318, 329, 338, 345–
346, 348, 355
גלגול י"ב חודש
בגר תושב 62
ביפת תואר 62, 98
בעבד כנעני 27, 62, 74, 77–79, 97
גמירת דעת
בגיור 22, 23–25, 27–28, 31, 37, 40, 56,
94, 101–102, 106, 124, 149, 166, 170,
174, 181, 187, 199, 216, 308, 309,
318, 320, 326–327, 328, 329
כוונה להיות בית-דין 280
במילה, לכתחילה 185–186, 193–194,
226–227, 230, 243, 244, 278
במילה, לעיכובא 40, 230, 231, 242
נשים בתפקיד דיין 263–264
בקבלת המצוות, לכתחילה 227, 243–244,
268, 277
בקבלת המצוות, לעיכובא 36–38, 94,
230–233, 234, 236, 238, 239, 244–245,
251, 262, 264, 266, 278, 309
בקבלת מצוות או בטבילה 245–246,
258–259, 264
תכונות הדיינים וכשרותם לדון 21, 213,
226, 280–283, 301–302
תפקידו, ראה: קבלת גרים, כתפקיד בית-הדין
בלוריא הגיורת 79
בן לוי
שבא לקבל דברי לוייה 112–113
הטפת דם ברית 183, 190
בן נח; שבע מצוות בני נח, ראה גם: גר תושב, ובן
נח 20, 22, 29, 55, 69, 96, 108, 155, 198,
210
בני קטורה 183
ברזילי הגלעדי, גיור בנותיו 125
ברית וגיור 19, 21, 25, 29–30, 34–35,
101–102, 166, 183, 212, 215
דם הברית 29, 101–102, 215
הטפת דם ברית, ראה: הטפת דם ברית
בת פרעה, ושלמה 128, 130, 145
גבעונים 25, 90, 126, 251–252
גבעוני מהול, ראה: ערבי מהול
גזל הגר 171
גט 31, 248, 282–283, 307, 320, 333–335,
338, 346–347
גיטו וידו באים כאחד 15, 151–152
כפיית גט 284–285, 287–289, 298,
299–300
גיור, ראה גם: גר; גרות; קבלת גרים
אין גיור בכפייה; אין מגיירין בן דעת אלא
לרצונו, ראה גם: אונס 20, 33, 83, 86,
96, 149, 300, 351
איסור על גיור (על-ידי המלכות) 78, 100,

- בעבד כנעני 79–78
 בשאר עניינים 31, 316, 318, 319–320
 גמר דין, ראה: דין, תחילת דין וגמר דין
 גר, ראה גם: גיור; גרות
 אהבת הגר, ראה: אהבת הגר
 אחים תאומים גרים 172, 173
 גרים גרורים 126, 137–138, 251–252
 שהתגייר בינו לבין עצמו 14, 21, 102, 169, 224, 227, 232–233, 234, 239, 240, 242, 243–245, 246–247, 250–251, 300
 שהתגייר — כקטן שנולד 24, 32, 69, 172–173
 שהתגייר בערב פסח 42, 207, 292
 שנתגייר בין הנכרים 99, 102–104, 250, 357
 גרי אריות, ראה: גרי אריות
 גרים העתידין להתגייר 30
 חזקת גרי צדק, ראה: חזקה, חזקת גרי צדק
 שחזר לסורו 68, 130, 137, 155, 306–307, 309, 310, 338, 343, 344, 346–347, 351–352, 359–360
 היחס לגר, ראה: (ה)יחס לגרים ולגרות
 שלא לנעול דלת בפני גרים 147, 225, 284, 285, 290
 לשון "גר", ראה: לשון, "גר"
 שמל ולא טבל, ראה: מל, מל ולא טבל
 ספק גר 126–127, 131, 154, 158–160, 179, 324–325, 327–328, 352, 358
 קרבנו, ראה: קרבן הגר
 קשים גרים לישראל כספחת 132, 134, 136
 גר צריך שלושה, ראה גם: בית-דין בגיור 21, 224–228, 232, 233, 236, 239, 249, 251, 267–269, 297, 300
 גר קטן
 בית-דין 97–98, 148–150, 152–153, 160, 162, 250
 גר מדרבנן או מדאורייתא 151–152, 153, 171, 246, 293
 זכייתו 15, 31, 95, 148–153, 157–160, 162
 כימינו 157–162
 מחאתו 63, 95, 149–150, 154–156, 160–162
 מילתו 149, 154
 מעמדו 154–156, 328
 קבלת מצוות 153–154
 קידושין, ראה: קידושין, בגר קטן
 שחיטתו 152, 161
 גר תושב
 ואיסור נבילות 54, 113
 ואיסור עבודה זרה 54, 55, 196
 ובן נח 22, 54, 57, 63
 בת גר תושב 58–59
 וגלות 57
 בזמן הזה 58, 59, 60
 וגר שמל ולא טבל 61, 63, 70, 196
 וגר צדק 15, 54, 60–64, 113, 211
 "גר שער" 15, 211
 יינו 54, 196
 ו"יראי שמים" 210–211
 לשון "גר תושב", ראה: לשון, "גר תושב"
 מעמדו 56–60
 ועבד כנעני 61
 קבלת שבע מצוות 54–55, 108
 ושבת 58, 59, 60
 שחיטתו 61
 גרות, ראה גם: גר, גיור
 גרותו וזכייתו באין כאחת 15, 151–152, 199, 246
 השלמתה, ראה גם: גיור, סופיותו 83–85, 153–154, 172, 195, 214–217, 306
 זכייה, ראה גם: גר קטן, זכייתו 154, 171
 חלקית, ראה גם: לעניינים מסוימים
 186–187, 200–202
 למפרע 153, 172
 מכוח חזקה, ראה: חזקה, חזקת גרי צדק
 ועבדות 26, 65, 66, 69, 72, 79, 80
 לעניינים מסוימים 61, 89–90, 169–170, 246
 לשון "גרות", ראה: לשון, "גרות"
 תחילת גרות 35, 62–64, 197, 202
 גרי אריות, כותים 15, 30, 86, 90, 138, 174, 306, 310, 316, 320–322, 332
 גרי חלומות 124
 גרי מרדכי ואסתר 124–125, 306

גֵר שְׁנוּלָד מֵהוּל 170, 181–182, 191, 192
 גֵר שְׁנִימּוּל בְּלִילָה 270–271
 יִשְׂרָאֵל שְׁנוּלָד מֵהוּל 175, 178–179, 180, 181, 191
 כְּמַעֲשֵׂה גִיּוֹר 178, 181, 182, 184, 190, 191
 עֶבֶד מְשׁוּחָרֵר 183–184
 הַלֵּל, שְׁמַאי 96, 110–111, 113, 117, 122, 125, 128, 135
 הַלְנִי הַמַּלְכָּה 202–203, 206, 207
 הַלְעִיטָהּ לְרֹשַׁע וַיָּמוּת 145
 הַמֶּרֶת דֵּת 32, 139, 308, 345
 הַעֲרָמָה 336
 זִידְמָן, הֵלֶן 147
 חֶבֶר, עַם הָאָרֶץ 20, 100, 112, 307
 חוּץ מִדְּבַר אֶחָד 20, 34, 59–60, 107–108, 146–147, 159, 244, 305, 314, 318
 בְּאִיסוֹר דְּרַבְּנָן 114, 115, 147
 בְּאִיסוֹר לְבוֹשׁ בִּלְתִּי צְנוּעַ 121, 123
 גִּיּוֹרָת וְכָהֵן, רָאָה: כָּהֵן, וְגִיּוֹרָת
 לְכַתְּחִילָה וּבְדִיעֶבֶד 110, 112–114, 119, 122
 מִתְּנָה שֶׁלֹּא לִקְבֹּל 115–117, 118
 פִּירוּשׁ מִצְמָצֵם 109–112
 חֻזְקָה 161, 266, 310, 313, 359
 חֻזְקָה בְּדִבְרֵי גְמִירַת דַּעַת לְהַתְּגִייר 310–311, 319–322, 340, 354
 חֻזְקַת גְּרִי צֶדֶק 121, 123, 130, 132, 234–235, 236, 237–238, 239, 243, 256–257, 260, 266
 חֹטֵא כְּדִי שִׁיזְכָּה חֶבֶרֶךְ 142, 146
 ר' חִיָּיא (כְּמַגִּייר) 128
 חִירֶשׁ 94, 151
 חֲלִיצָה וַיִּיבּוֹם 200–201, 259–260, 273, 275, 307, 313, 337
 טְבִילָה רָאָה גַם: טָבַל
 בֵּית־דִּין, רָאָה: בֵּית־דִּין בְּגִיּוֹר, בְּטָבִילָה
 בִּרְכַת הַטְּבִילָה 53, 67, 68, 154
 גִּיּוֹר בְּטָבִילָה 167–172, 183, 184, 187, 190, 193, 201

דְּבָרִים שֶׁכָּלֵב אֵינָם דְּבָרִים, רָאָה גַם: אֹמְדָנָא
 דְּמוּכָח 120, 238, 334
 דוֹד וַיִּפְתַּ תּוֹאֵר 88–89
 דוֹד וְשִׁלְמָה — גִּיּוֹר בִּימִיָּהם 22, 112, 128–129, 251, 286, 302
 דִּין, רָאָה גַם: גִּיּוֹר, וּמִשְׁפָּט
 גֹּמֵר דִּין 189, 226, 269
 או "דְּבַר הַצֵּרִיךְ לְבֵית־דִּין" 274–277
 דִּינָא דְּמַלְכוּתָא 71, 254, 256, 258
 וְהַתְּרַת נְדָרִים 277, 280
 זְמָנוּ (יוֹם אוֹ לַיְלָה)
 בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת 269–270
 בְּהַשְׁקָאת סוּטָה 276
 בְּחִלְצָה 273, 275
 בְּמִשְׁפָּט נַחֲלוֹת 269–270, 276–277
 בְּקַבְּלַת עֵדוֹת 273
 בְּקִידוֹשׁ הַחֹדֶשׁ 274
 בְּקִיּוֹם שְׁטָרוֹת 273
 שְׁנֵי שְׁדָּנוּ אֵין דִּינָם דִּין 249, 268
 תַּחֲלִילַת דִּין וְגֹמֵר דִּין 189, 226, 269–275
 הַדְּיוּטוֹת, רָאָה: מוֹמַחִים וּסְמוּכִים, הַדְּיוּטוֹת
 הַדְּרִיאָנוֹס 96, 135, 208
 הוֹדַעַת הַמִּצְוֹת
 וּבֵית־הַדִּין 37, 94, 232, 250
 הַעֲדָרָה, בְּדִיעֶבֶד 102–104, 105, 106
 טַעֲמָה 22, 28, 97, 98–101, 232
 בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי 74, 82, 83, 97, 253
 וּקְבַלַת הַמִּצְוֹת 27, 98, 101, 102–106, 206, 317–318, 356
 הוֹכִיחַ סוּפּוֹ עַל תַּחֲלִילָתוֹ
 בְּגִיּוֹר 156, 266, 326, 332, 336–340, 347, 353, 359
 בְּשֹׂאֵר עֲנִיִּינִים 332–336
 הַטַּפַּת דָּם בְּרִית 25, 29, 159, 167, 169
 בֶּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִן הַנִּכְרִית, שְׁנִימּוּל לְשֵׁם גְּרוּת, אֶךְ לֹא טָבַל 176
 בֶּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִן הַנִּכְרִית, שְׁנִימּוּל לְשֵׁם מִצְוֹת מִלָּה, וּבָא לְהַתְּגִייר 176–177, 184
 בְּנֵי לֹוי, רָאָה: בֶּן לֹוי
 בְּנֵי קְטוּרָה, רָאָה: בְּנֵי קְטוּרָה
 גֵּר שֶׁהַתְּגִייר כִּשְׁהוּא מֵהוּל 169, 170, 175, 176–181, 184, 191, 192, 193, 205

ייבום, ראה: חליצה וייבום
 יפת תואר 72–73, 80, 83, 85–90, 94, 98,
 141, 142, 143
 יצא מכלל הגויים ולכלל ישראל לא בא, ראה גם:
 נכרי, יציאה מכלל הגויים 41, 69–70, 132,
 186, 195, 198, 200, 341
 יראי שמים; יראי ה' 204, 207–211

כהן

שבא לקבל דברי כהונה 112–113
 וגירות 118, 119, 123, 147
 כשרות בנו של גר לכהונה 170
 עתידים גרים להיות כהנים משרתים בבית
 המקדש 136
 פדיון בכור – במעוברת שהתגיירה 172,
 173
 כהן גדול
 גיירני על מנת שתשימני כהן גדול 110, 125
 טבילתו ביום הכיפורים 46
 כוחא דהיתרא עדיף; והמיקל לא הפסיד 117,
 139
 כופר, כפירה 112, 117, 282
 כותים, ראה: גרי אריות
 כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן
 לקידושין מיניה, ראה: קידושין, הפקעתם
 כניסה לדת 25, 31, 34, 56, 71, 169, 174, 192,
 214, 308
 כניסה לעם ישראל 34, 56, 96, 216, 308, 323
 כניסה תחת כנפי השכינה 19, 32–33, 68, 80,
 86, 108, 124, 133, 137, 152, 183, 191, 215,
 245, 279, 286, 308

לדרתיכם 217–218, 284, 290, 293–297
 לוי, ראה: בן לוי
 לילה, ראה: טבילה, טבילת גיור בלילה
 לשון

"גר" 15–16, 32–33
 "גר צדק" 15
 "גר תושב" 53, 55
 "גרות" 16, 32–33, 245
 "התייהד" 124–125
 "חזר לסורו" 137
 "נתגייר" (ברמב"ם) 244–245

האם עיקר מעשה הגיור? 42, 185–187,
 188–189
 טבילת אמהות בסיני 19, 38–39, 94, 187,
 215
 טבילת גיור בלילה 36, 189, 190, 224,
 225–226, 228, 233, 240, 268, 269–278,
 279

טבילת גיור בשבת 188, 268, 278–279
 טבילת כלים וטבילת גרים 48–52, 278
 טבילת נידה 25–26, 44–45, 66, 173,
 175–176, 227–229, 234–237, 238,
 239, 242, 247, 251
 טבילת עבדות ראה: עבד כנעני, טבילת עבדות
 טבילת קרי 25–26, 47, 175–176, 195,
 228–229, 233, 235–237, 242
 טבילת שחרור ראה: עבד כנעני, טבילת שחרור
 כוונה בטבילה 28, 79–80, 173, 175, 242
 בנצרות 46–47, 207
 פועלה בגיור 41–42, 44–47, 185–187,
 200–202

וקבלת מצוות, ראה: קבלת מצוות, וטבילה
 קדמותה 206–207
 טבל, ראה גם: טבילה
 טבל ואחר-כך מל 28, 50–52, 171–172,
 186, 190–191, 194, 201
 טבל ולא מל 20, 165–167, 172,
 186–187, 189, 200–202, 203–206
 טבל ועלה הרי הוא כישאל לכל דבריו 214,
 306–307, 309, 328, 331, 337, 342
 טובל ושרץ בידו 51, 263, 309
 מל ולא טבל, ראה: מל, מל ולא טבל
 טומאה 41–47, 48–50, 185, 186, 191, 196,
 201, 278–279
 טעות, ראה: קבלת מצוות, בטעות

יהודה בן גרים 135
 יהודי, יהדות

אין יהדות למחצה 114, 185, 197
 התפשטות היהדות בסוף ימי בית שני
 207–208

לעניין חוק השבות 90
 קבלת עדות לגבי יהדותו של אדם 353–354
 היחס לגרים ולגרות 132–138, 193

156, 200, 262, 286, 306, 309, 323,
327–332, 336–337, 338, 340–343

מעוברת

מגר שמל ולא טבל 194–195

שהתגיירה 50, 170–172, 200

מתנה על מה שכתוב בתורה 108, 122

נאמנות 120, 131, 170, 227

נוצרי, נצרות 46–47, 79, 134–135, 208, 210,
211, 252

נזיר 108–109

נישואין, ראה גם: קידושין

גיור לשם נישואין, ראה: גיור לשם נישואין

גר ובת ישראל 83, 132, 150

גר שהתגייר כשהוא מהול 169–170

גר שלא טבל בפני שלושה — נישואיו לבת

ישראל 37, 231, 233–234, 235, 236,

237, 238, 240, 241, 251, 274

יפת תואר 87, 89, 98

ממזר ושפחה 255–258

נישואין אזרחיים; נישואי תערובת 114,

116, 139, 140, 142–144, 145–147, 157,

158, 160, 281, 356, 358

לנכרית שהתגיירה וישראל נטען עליה, ראה:

נכרי, הנטען על הנכרית

שמשון ושלמה, נישואיהם 130

נכרי, גוי 63, 65, 69, 84, 96, 139, 151, 158,

167, 172, 195, 197, 227, 320, 325, 338

אין בנך הבא מן הגויה קרוי בנך 88

איסור למסור לו דברי תורה 99–100, 199

איסורו בשמירת שבת 58, 198–200

אישות וייחוס 65, 69, 84

הבא על בת ישראל 195

הבועל נכרית בפרהסיה 58–59

הנטען על הנכרית 114, 125, 127–129,

140–145, 309, 318, 329–332

יציאה מכלל הגויים 61, 62, 65, 69–70,

132, 197, 211, 260, 341

נתינים, ראה: גבעונים

סיקריקון 319, 326

סריס 167, 168, 170, 187

מדיניות הלכתית 116, 139, 146, 147, 158,
168, 262–263, 354–356

מהות הגיור, ראה: גיור, מהותו

מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל

יאכלו בשר תמותות נבילות 85–87, 142,

143

מומחים וסמוכים, הדיוטות 112, 130, 218, 223,

224, 225, 247, 252, 269, 280, 283–302

מומר, משומד 68, 90, 130, 132, 143, 147,

306–307, 333, 351, 352

מחוסר כפרה 212–213

מילה, ראה גם: מל

איסור על המילה (על-ידי המלכות) 78, 100,

138

איסור על המילה (סכנה רפואית) 168, 186,

194, 205

ובית-הדין, ראה: בית-דין בגיור, במילה

לכתחילה; לעיכובא

ברכה על המילה 28, 154

בהרדמה 175

זמן המילה 186, 193

כוונה במילה 25, 28, 157–158, 173–175,

192, 196–197, 349

מוהל (ישראל ונכרי) 174, 175

מילה של ישראל; מצוות מילה 24, 172,

173, 174–175, 176, 178, 192, 205

פועלה בגיור 41–42, 185–189, 190,

192–194, 205

שני אחיו מתו מחמת מילה 168

מין 306–307

מל, ראה גם: מילה

טבל ואחר-כך מל, ראה: טבל ואחר-כך מל

מל ולא טבל 20, 26, 41, 61, 63, 67, 70,

165–167, 186, 187–189, 190, 194–

200, 202, 203, 224, 236, 274–275,

278–279

מל לשם הר גריזים 174

מל לשם מורנא (ריפוי) 174

מלחמת מדין 43–44, 48

ממזר 159, 195, 255–256, 350–353, 355

מניע זר, ראה גם: גיור לשם נישואין; קבלת

מצוות, ומניע זר לגיור 22, 105, 111,

124–126, 128, 130–132, 136–138, 139,

- עבד כנעני, ראה גם: שפחה
אישות וייחוס 84, 65
ואכילת תרומה 333
הבא על בת ישראל 195
טבילת עבדות 31, 68, 71, 169
בכפייה 20, 73–75, 76, 77, 80, 87, 253
בשלושה 66–67
טבילת שחרור 44, 65, 66, 67, 75, 105, 169, 253
מדאורייתא או מדרבנן 75–76, 169, 183–184
וטבילת גרות 81–82
בשלושה 75, 81–82
בימינו 64
מילתו 27, 66, 77–78
בכפייה 74, 75, 76–77, 80–81
מל ולא טבל 67, 195
מעמדו 69–70, 132, 195
מעמדם המשפטי של עבדי היהודים בארצות
המזרח במאה השש-עשרה 254–256, 257–258
קבלת מצוות 66, 72–76, 83, 244, 253
קיום עבדים שאינם מלים 68, 77–79, 199
קניינו 26, 31–32, 65, 68, 70–72, 79–80, 254–256
שחרור 65, 82–83, 84, 184, 253, 255, 258
עבדו של ר' חייא בר אמי 122–123, 357
עבדינן שליחותייהו, ראה: שליחותייהו קא עבדינן
עבודה זרה, ראה גם: גר תושב, ואיסור עבודה
זרה 45, 132, 306
עגונה 263–265, 287, 345–347, 354–355
עד, עדים 28, 82, 83–84, 132, 227, 235, 260–261, 262, 280, 283, 292–293, 351, 353–354
עובדיה הגר 15, 32, 133
עובדיה הגר (הגורמאני) 15
עובר ירך אמו 171, 173
עם הארץ, ראה: חבר
עם ישראל, ראה: כניסה לעם ישראל
עקילס הגר 135
עקירת דבר מן התורה 152, 291–293
ערבי מהול, גבעוני מהול 25, 173–175, 178
- 179, 183, 191, 196–197
ערל 44, 196–197, 199
ערלה
ערלה כבושה 169, 177–178, 180, 181–182, 191, 192
הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר 42–44, 51, 53
עת לעשות לה' 141–142
קבורה 282, 359
קבלת גרים
באנגליה 139
בארצות הברית 324
בבבל 284
לימות המשיח 112, 128–129, 209
בימי הביניים 138, 252
מדאורייתא או מדרבנן 291–293
במדינת ישראל 139
כמצווה 35, 51, 99
רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים 134
שאיפה לקבל גרים 100, 138
בשלהי תקופת בית שני 126, 207–208
כתפקיד בית-הדין 21–23, 40, 94, 223, 231, 232, 237, 244, 245, 246, 268
תקנה מקומית האוסרת לקבל גרים 218, 285–286
קבלת דברי חברות, ראה: חבר, עם הארץ
קבלת מצוות
בבית-דין, ראה: בית-דין בגיור
בגיור קונסרבאטיבי ורפורמי, ראה: גיור, קונסרבאטיבי ורפורמי
גמירת דעת, ראה: גמירת דעת בגיור
בגר קטן, ראה: גר קטן, קבלת מצוות
גר תושב, ראה: גר תושב, קבלת שבע מצוות
והודעת המצוות, ראה: הודעת המצוות, וקבלת המצוות
וחזקת גרי צדק 237–238
חלקית, ראה: חוץ-מדבר אחד
בזמן הזה 34, 140, 147, 318, 322–327, 358
וטבילה 25, 27, 82, 101, 106, 154, 173, 245, 259, 264, 307

- של יהודי לשפחה שטבלה בינה לבין
עצמה 259–258
ביפת תואר 89, 85
עבד ששחרר בלא טבילה 75, 76, 82, 84,
216–215
על תנאי 337
קניין וגיוור 30–32, 71, 155
קרבן הגר
ואכילת קודשים 212–213, 216–217
והשלמת מעשה הגיוור 214–217
וכשרות לבוא בקהל 83, 212–213,
217–215
לאחר חורבן הבית 217–220, 294
קרבן פסח, ראה גם: גר, שהתגייר בערב
פסח 196, 197

רומי 134–135, 138
רות והלכות גרות 14, 34, 100

שבת, ראה גם: טבילה, טבילת גיוור בשבת
גר שלא ידע עיקר שבת, ראה: גר, שהתגייר
בין הנכרים
לעניין גר שמל ולא טבל 186, 198–200
לעניין גר תושב, ראה: גר תושב, לעניין שבת
חילול שבת ועבירות חמורות אחרות
115–117, 146, 158–159, 161, 282, 305,
314, 316–318, 323, 325, 337, 360
חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות
הרבה 200
טבילת גר בשבת, ראה: טבילה, טבילת גיוור
בשבת
מילה בשבת 172, 180–181, 200
לעניין עבד כנעני 68, 199–200
שמירתה על-ידי "יראי שמים" 208, 210
שחיטה
גר קטן, ראה: גר קטן, שחיטתו
גר תושב, ראה: גר תושב, שחיטתו
כבשי עצרת 200–201
ומחשבת פסול 333, 337
שליחות 148, 151, 152
שליחותיהו קא עבדינן 225, 284–290,
291–293

בטעות; גיוור בטעות 31, 99, 121, 237,
356–357
כללית וכוללת 104, 108, 109–110,
113–114, 116
לאחר טבילה 27, 31, 120, 154, 259
כמהות הגיוור, ראה: גיוור, מהותו
ומילה 154
ומניע זר לגיוור 124–126, 140, 146–147,
314–315, 318, 323, 328–329, 331
כמעשה גיוור 37–39, 94–95, 105, 122,
153, 343
בעבד כנעני, ראה: עבד כנעני, קבלת מצוות
עיכובה בגיוור 104–106, 147, 243–244,
258
בפה 36, 37, 94, 101, 105–106, 266,
308, 309, 315, 324, 346, 347, 352,
358–359
וקבלת עול מלכות שמים 108, 124
ורצון להתגייר 20, 95–98, 267, 308
בתלמוד 20, 35–36
כתנאי לגיוור 20, 36, 37, 93–95, 232, 244,
343
קדושה; קדושת ישראל 26, 46–47, 52–53,
67, 166, 173, 174, 186, 201, 236
"באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה" 69
הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה 172
קטן, ראה: גר קטן
קנאים פוגעים בו 58–59, 69
קידושין
גר שחזר לסורו — קידושיו קידושין, ראה:
גר, שחזר לסורו
גר שמל וטבל ולא הביא קרבן 215–217
גר שנימול בהיותו נכרי והתגייר בטבילה
בלבד 179
בגר קטן 149, 152, 161, 162
וגרות 31, 131
העדר כוונה להתקדש 336
הפקעתם, פקיעתם 290–291, 292, 313,
328, 332, 338–339, 341–343, 344,
346–347, 349, 351–352, 354
הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר 81–82,
227
בטעות 346

הנטען על השפחה ונשתחררה, ראה: נכרי,
הנטען על הנכרית ונתגיירה

תחילת דין, ראה: דין, תחילת דין וגמר דין
תקוני גברא 188, 268, 278–279
תקנת השבים 143–144
תרמית, ראה: גיור, בתרמית
תשובה; בעלי תשובה 21, 209, 309

שמאי, ראה: הלל, שמאי

שמשון ושלמה — גיור נשותיהם, ראה גם:
מניע זר; נישואין, שמשון ושלמה 22,
130–132, 214–215, 277, 300, 307,
338–339, 341–344
שני דברים המתירין מעלין זה בלא זה 200–201
שפחה 79, 141–142, 144, 256–263
הבא על שפחתו 262–263

מפתח שמות מקומות

שמות מקומות הנוגעים לקבלת גרים ולמקרי גיור שנידונו בספר

לדוקיא 225–226	אדום (גיור האדומים בידי יוחנן הורקנוס) 205
לוניל 194	אלכסנדריה 198
ליוורנו 253	אנגליה (קבלת גרים — כללי) 139
מגנצא 194, 28	אנגליה (קבלת מצוות למראית עין) 348–350
מחוזא 136	ארגנטינה 285
מתא מחסיא 136	ארצות הברית 317–318, 324, 358
נאשעלסק (פולין) 263–265	אתיופיה 175
ניו יורק (קבלת גרים ע"י רבנים כשהגיור הוא לשם נישואין) 318	בבל 136, 284
ניו יורק וניו ג'רסי (תקנה האוסרת קבלת גרים בקהילה ספרדית) 324	ברזיל (תינוקת שנחטפה) 160
סטראבין (רוסיה) 314, 357	ברזיל (גיור רפורמי) 359
סלבדור 282, 359–360	גבלא 194
סלוניקי 260	גובאי 136
פולין 350–354	הודו ("בני ישראל") 159
פירארה 259–260	הולנד 121–124, 324
קהיר 345–347	חדייב (כיום באזור כורדיסטאן) 202–207
קושטא 256–258	יטורים (גיורם על-ידי אריסטובלוס) 205
קיוב 168	ירושלים (אצטדיוטות ושומרי צירין, שטבלו ואכלו פסחיהן לערב) 44
קנדה 358–359	ירושלים (גר קטן) 158–159
קרדויין (כורדיסטאן) 159	ירושלים (גר שמל ועדיין לא טבל — חיובו במלאכה בשבת) 198
רחובות 159	ירושלים (מטיליוס, מפקד הצבא הרומאי בירושלים, שהבטיח "להתיהד ולמול את בשר ערלתו") 205
תורכיה 253–256	
תרמודים (תדמור) 159	

Part V: Invalidation of Proselytism Due to Lack of Intent to Convert

Introduction	305
Chapter 1: Non-acceptance of the Commandments and the Validity of the Conversion	306
a. The Finality of Proselytism and the Acceptance of the Commandments	306
b. The Intent and <i>'umdana demukhaḥ</i>	311
c. <i>'umdana demukhaḥ</i> and Unspoken Thoughts	315
d. Compulsive Acceptance of the Commandments	319
e. Validity of Conversion in the Current Era	322
Chapter 2: The Behavior of the Proselyte After his Conversion	327
a. Ulterior Motives as leading to Conditional Proselytism	327
b. The Opinion of <i>hagahot Mordekhai</i>	329
c. Intent Proved by Later Acts	332
d. The Opinion of Maimonides	340
Chapter 3: A Review of the Responsa	344
a. Introduction	344
b. False Conversion	345
c. Invalidation of Conversion and Marriage	348
d. The Invalidation of Conversion and <i>mamzerut</i>	350
e. Summary of the Responsa	354
f. The Legal Rulings of R. Moshe Feinstein	356
Summary and Conclusions	361
Bibliography	393
Indexes: Sources	401
General Index	425
Places	433

Chapter 5: The Offering of the Sacrifice	212
a. The Sacrifice and its Purpose	212
b. The Sacrifice as a Completion of the Conversion	214
c. After the Destruction of the Temple	217

Part IV: The *bet-din*

Introduction	223
Chapter 1: "A Proselyte Requires Three" — As a Necessity	224
a. In the Talmud and Gaonic Literature	224
b. In the Acceptance of the Commandments	229
c. The Opinion of the <i>Alfasi</i>	233
d. Immersion	241
e. Validity <i>bedi'avad</i>	246
Chapter 2: Conversion without a <i>bet-din</i> — A Review of the Responsa	252
a. Laws of Conversion and Slavery in 16th Century Eastern Lands	252
b. <i>mamzerut</i> , <i>kidushin</i> , <i>yibum</i> and <i>ḥalitzah</i>	256
c. Responsa of the <i>'ahronim</i>	261
Chapter 3: Proselytism and <i>mishpat</i>	267
a. Proselytism in the <i>bet-din</i> and <i>mishpat</i>	267
b. <i>mishpat</i> and Immersion by Night	269
c. The Opinion of Maimonides	274
d. Immersion on <i>Shabbat</i>	278
e. The Legal Characteristics of the Conversion	280
Chapter 4: Experts and Laymen in Proselytism	283
a. Introduction	283
b. <i>shliḥutayhu ka 'avdinan</i>	284
c. <i>din torah</i> and <i>takanat ḥakhamim</i>	290
d. Exposition of " <i>ledoroteikhem</i> "	293
e. Experts and <i>mishpat</i>	297
f. The Legal Knowledge of the Judges	301

- c. Maimonides and Ulterior Motive for Proselytism 129
- d. The Attitude of *ḥazal* to Proselytes 132
- e. Proselytism for the Sake of Marriage in Modern Times 139
- f. The Prohibition of Marriage for a “*nit’an ‘al hanokhrit*” 140
- g. Civil Marriage and Proselytism for Marital Relations 145

Chapter 5: The Conversion of the Minor 148

- a. The Minor Convert and his *Zekhiyah* 148
- b. The Status of the Minor Convert and his Objection 154
- c. Conversion of Minor in the Contemporary Period 157

Part III: The Physical Acts of Proselytism

Introduction 165

Chapter 1: The Laws of Circumcision and Immersion 165

- a. Invalidity of Proselytism Without Circumcision and Immersion 165
- b. Proselytism through Immersion 167
- c. Intent in Circumcision and Immersion 173

Chapter 2: Drawing Blood of Circumcision (“Blood of the Covenant”) 177

- a. A Pre-circumcised Proselyte 177
- b. Born Circumcised 181
- c. Levites, *benei Ketura*, Freed Slaves 182

Chapter 3: Partial Proselytism 185

- a. The Significance of a Single Act of Proselytism 185
- b. Immersed but not Circumcised — Circumcised but not Immersed 187
- c. Drawing Blood of Circumcision as an Act of Proselytism 190
- d. Circumcised and not Immersed 194
- e. Immersed and not Circumcised 200

Chapter 4: Partial Proselytism — Historical Aspects 202

- a. Conversion of the Royal House of Adiabene 202
- b. Comparison to the Talmudic Tradition 203
- c. *yir’ei shamayim* (God-Fearers) 207

Chapter 5: The Canaanite Slave and his Conversion	64
a. Canaanite Slave — Servitude and Proselytism	64
b. The Status of the Canaanite Slave	69
c. Proselytism and <i>kinyan</i>	70
d. The Acceptance of Commandments	72
e. The Immersion and the Acceptance of Commandments	76
f. The Immersion of Liberation without the Acceptance of Commandments	81
g. <i>yefat to'ar</i> and her Proselytism	85

Part II: The Acceptance of Commandments

Introduction	93
Chapter 1: The Significance of the Acceptance of Commandments	93
a. Acceptance of Commandments as a Condition for Proselytism	93
b. Acceptance of Commandments and the Will to Convert	95
Chapter 2: The Communication of the Commandments	98
a. Purpose of Communication of the Commandments	98
b. Communication of the Commandments — <i>bedi'avad</i>	102
c. Knowledge of the Commandments and their Acceptance in Particular and in General	103
d. Communication and Acceptance of the Commandments in Maimonides and <i>shulḥan 'arukh</i>	104
Chapter 3: Partial Acceptance of Commandments	107
a. " <i>ḥutz midavar 'eḥad</i> "	107
b. A Limiting Interpretation of " <i>ḥutz midavar 'eḥad</i> "	109
c. " <i>ḥutz midavar 'eḥad</i> " — <i>lekhatḥila</i> — <i>bedi'avad</i>	112
d. The Opinion of <i>Aḥiezer</i>	114
e. The Opinion and Rulings of R. Moshe Feinstein	119
Chapter 4: The Motive for Proselytism	124
a. The Dispute of the <i>Tana'im</i> on Ulterior Motivation for Conversion	124
b. A Doubtful Proselyte and Conversion for the Sake of Marriage	126

CONTENTS

Foreword	11
Introduction	13
Part I: The Essence of Proselytism	
Chapter 1: The Cardinal Elements of Proselytism and their Interrelation	19
a. The Physical Act of Proselytism, Acceptance of Commandments, and the <i>bet-din</i>	19
b. Certainty of Conviction (<i>gemirat da'at</i>)	23
c. Proselytism as a Covenant and as a <i>kinyan</i>	29
Chapter 2: The Main Concept of Proselytism	32
a. The Acceptance of Commandments as the Main Element of Proselytism	32
b. The Acceptance of Commandments and the <i>bet-din</i>	36
c. The Opinions of the <i>'ahronim</i>	38
Chapter 3: Impurity, Cleanliness, and Proselytism	41
a. Introduction	41
b. Circumcision	42
c. Immersion	44
d. Immersion of the Proselyte and Immersion of Utensils	47
e. Immersed and thereafter Circumcised	50
Chapter 4: The Resident Alien (<i>ger toshav</i>)	53
a. Resident Alien — Proselytism, and Acceptance of Commandments	53
b. The Status of the Resident Alien	56
c. Resident Alien and <i>ger tzedek</i>	60

The publication of this volume was supported by:

The Samuel Atlas Fund of the American Academy for Jewish Research

The Murray Lazaroff Chair in Jewish Law, Bar-Ilan University

The Herzog Fund, Bar-Ilan University

Second Printing — 2003

ISBN 965-226-154-8

©

Copyright Bar-Ilan University, Ramat-Gan

Printed in Israel 1994

'Graphit' ('Graph-Chen') Press Ltd., Jerusalem

MENACHEM FINKELSTEIN

PROSELYTISM

Halakhah and Practice

Bar-Ilan University Press

ספר זה עניינו הגיור בהלכה — נושא שאינו יורד מסדר היום הציבורי בישראל. זהו מחקר הלכתי ומשפטי מקיף של הגיור בדיני ישראל, מתוך מגמה לעמוד על מהותה של פעולה משפטית רבת חשיבות זו, שבה נכנס הנכרי לכלל ישראל. בחיבור זה יש עיון בספרות ההלכתית בנושא הגיור ובמוסדות המשפטיים הקרובים לו, החל ממשנת תנאים ואמוראים ועד ימינו.

עד כה טרם נכתבה עבודה מדעית העוסקת במחקר כלל תקופתי של הספרות ההלכתית בתחום הגיור. תשומת לב מיוחדת מוקדשת לבחינת יישומם הלכה למעשה של עקרונות הגיור בספרות השאלות והתשובות, במיוחד בדורות האחרונים. מאלפת היא דרך פסיקתו של המשיב החותר להכריע בשאלה המסוימת שנשאל, באופן התואם את עיקרי הלכות גרות ויחד עם זאת אינו מתעלם מנסיבות המקרה ומבעיות שהזמן גרמן. ניתוח משפטי זה הוא מחידושי הספר. את הדיון ההלכתי משלימה בספר זה בחינתם של כמה עניינים היסטוריים, הנוגעים לתופעת הגיור בתקופות שונות בתולדות ישראל.

המחבר, ד"ר מנחם פינקלשטיין, עורך דין, כיהן כסניגור הצבאי הראשי, כתובע הצבאי הראשי וכמשנה לנשיא בית הדין הצבאי לערעורים. כיום משמש כפרקליט הצבאי הראשי, בדרגת אלוף.